

MEMÒRIA DE LA
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL
CASTELL DE QUEROL

(Querol, Alt Camp)

*-Adequació accés-
-Consolidació d'urgència-*

2020

Expedients: 501 K121 N 598-2020/1-27941

501 K121 N 598-2020/1-28193

Isidre Pastor i Batalla

Arqueòleg

Ajuntament
de Querol

MEMÒRIA DE LA
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL
CASTELL DE QUEROL
(Querol, Alt Camp)
***-Adequació accés-
-Consolidació d'urgència-***
2020

Isidre Pastor i Batalla

Arqueòleg

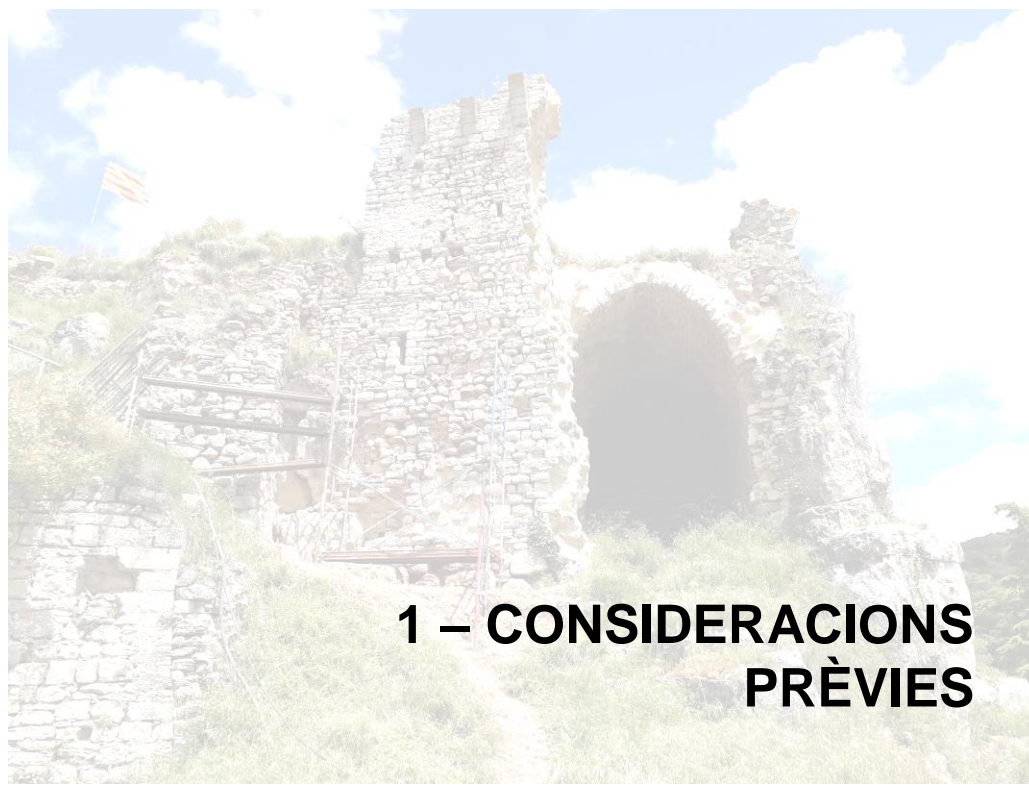
Maig de 2022

Ajuntament
de Querol

SUMARI

1 - CONSIDERACIONS PRÈVIES	p. 3
1.0 - Fitxa Tècnica	p. 4
1.1 - Fonaments de Dret i relació Resolucions	p. 5
1.2 - Justificació i motius de la intervenció	p. 7
1.3. - Finalitats, objectius i programa dels treballs	p. 8
1.4 - Calendari de la intervenció	p. 9
1.5 - Metodologia	p. 9
2 - GENERALITATS	p. 12
2.1 - Situació i emplaçament	p. 13
2.2 - Entorn geològic i geogràfic	p. 13
2.3 – Notícies històriques	p. 15
3 - DESENVOLUPAMENT TREBALLS I RESULTATS	p. 17
3.1 – Consideracions prèvies	p. 18
3.2 – Adequació de l'accés	p. 21
3.3 – Condicionament d'estructures	p. 28
4 - MATERIAL ARQUEOLÒGIC	p. 36
4.1 - Consideracions prèvies	p. 37
4.2 – Estudi material	p. 37
4.3 - Dipòsit materials	p. 38
5 - CONCLUSIONS	p. 40
6 - BIBLIOGRAFIA	p. 43
7- ANNEXOS	p. 46
Annex 1 – Fitxes unitats estratigràfiques	
Annex 2 – Documentació gràfica	
Annex 3 – Planimetries	
Annex 4 – Documentació administrativa	
<i>Resolucions permisos intervenció</i>	

1 – CONSIDERACIONS PRÈVIES

1. 0 - Fitxa Tècnica

FITXA TÈCNICA	
JACIMENT:	CASTELL DE QUEROL
MUNICIPI:	Querol
COMARCA:	Alt Camp
COORDENADES:	UTM 31N / ETRS89 E(X) 366132,1 N(Y) 4587013.6
ALTITUD	575,5 m.s.n.m.
TIPUS DE JACIMENT:	medieval-modern
CRONOLOGIA:	segles X-XI // XVII-XVIII
TIPUS INTERVENCIÓ	PREVENTIVA
DIRECCIÓ TÈCNICA	Isidre Pastor i Batalla
DATA INTERVENCIÓ	del 10 de febrer a l'11 de febrer de 2020 de l'11 al 15 de maig de 2020
PROMOTOR:	Ajuntament de Querol
RESUM	<p>Els treballs que es van portar a terme en el marc d'aquesta Intervenció Arqueològica van estar centrats en el Control, Excavació i Documentació de dos actuacions concretes. D'una banda, aquestes tasques es van centrar en els treballs de consolidació dels murs que requerien una estabilització estructural preventiva (Urgència II). Aquests treballs van estar localitzats en cinc punts concrets, on es van realitzar les tasques arqueològiques de documentació i control dels treballs de condicionament d'estructures. Per altra part, el control arqueològic també va estar centrat en la instal·lació de les noves escales d'accés al recinte superior (Accés). Tot i tractar-se d'afectacions puntuals de les estructures del castell, s'han aportat dades sobre el registre de les tècniques constructives emprades en la seva construcció. Tasques que en garanteixen la preservació de les parts originals de les estructures.</p>

1.1- Fonaments de dret i relació de Resolucions

Els treballs arqueològics que es corresponen a la Intervenció Arqueològica al Castell de Querol es van realitzar per encàrrec de l'Ajuntament de Querol a Isidre Pastor, arqueòleg i van estar executats sota la coordinació d'aquest ajuntament i el Servei d'Arqueologia i Paleontologia, de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya.

Així mateix, els treballs de recerca arqueològica es van realitzar d'acord amb les resolucions de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya que es relaciona a continuació, i seguint les disposicions de la Llei 9\1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català (DOGC, núm. 1807, de 11.10.1993; correcció d'errades DOGC núm. 1825, de 24.11.1993) i el Decret 78/2002 de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC, núm. 3594, de 13.03.2002).

10 a l'11 de febrer de 2020 Resolució de 6 de febrer de 2020
R/N 501 K121 N 598-2020/1-27941
Control, Excavació i Documentació al
Castell de Querol (Querol, Alt Camp)
Sota la Direcció tècnica de:
Isidre Pastor Batalla

11 al 15 de maig de 2020 Resolució de 08 de maig de 2020
R/N 501 K121 N 598-2020/1-28193
Control, Excavació i Documentació al
Castell de Querol (Querol, Alt Camp)
Sota la Direcció tècnica de:
Isidre Pastor Batalla

MARC LEGAL VIGENT

D'acord amb les disposicions que s'estableixen en la legislació vigent al respecte en matèria de Medi Ambient i de Patrimoni Cultural, són perceptius els següents fonaments de dret:

- Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (P.O.U.M.) de Querol (Alt Camp). Ajuntament de Querol. Set. 2013. Aprovat definitivament per Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya el 31 març de 2004.
- Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català. (DOGC, núm. 1807, de 11.10.1993; correcció d'errades DOGC núm. 1825, de 24.11.1993).
- Decret 78/2002 de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic. (DOGC, núm. 3594, de 13.03.2002).

Aquest conjunt és considerat com una zona d'interès arqueològic i d'alt valor històric, motiu pel qual, una actuació que comporti una afectació del subsòl, d'acord amb el que contempla la legislació, es requereix la realització d'una Intervenció Arqueològica, sota la classificació de Preventiva, prèvia a l'execució del projecte constructiu que la motiva. Davant la possibilitat que es puguin preservar elements de valor patrimonial s'estableix que, qualsevol actuació en el subsòl requerirà els treballs de registre i documentació apropiats.

Protecció legal vigent

El conjunt del **Castell de Querol**, com a element rellevant del patrimoni cultural català, esdevé un bé patrimonial que, d'acord amb el que preveu i estableix la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català gaudeix d'un grau de protecció legal, tal com es recull en el Catàleg de Monuments i conjunts històric-artístics de Catalunya, Generalitat de Catalunya.

Com a bé catalogat, d'acord amb el que es recull en el Catàleg de Béns té la categoria de Bé Cultural d'Interès Nacional (B.C.I.N.) amb la classificació Monument històric, d'acord amb el que preveu i estableix la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català. I així, consta en el Catàleg de Monuments i conjunts històric-artístics de Catalunya Generalitat de Catalunya 1990, amb el número de Núm. de Registre (R-I-51-6689) i Núm. de Catàleg 1343 MH. Data de la Disposició 22 abril 1949 (BOE 5 maig 1949). I així consta en Catàleg de Béns del POUM del planejament vigent del municipi de Querol:

Mo-1 – Castell de Querol

1.2 – Justificació i motius de la intervenció

L'Ajuntament de Querol, després del conveni de cessió, i d'una primera actuació de treballs de consolidació d'urgència sobre les estructures més malmeses, va portar a terme una segona intervenció necessària per a la consolidació d'urgència dels elements més susceptibles del conjunt actual que es mantenen dempeus, com a actuació prèvia de rehabilitacions futures de les diferents estructures mantingudes.

Així mateix, amb la finalitat de poder disposar d'un accés condicionat al Castell de Querol des de l'ajuntament es va endegar una proposta que preveia l'execució d'un itinerari d'est a oest per la vessant sud del castell, partint des del Camí de Querol. Ha estat en el marc de la redacció del Projecte **d'Adequació d'un accés al Castell de Querol** que es van realitzar dos actuacions arqueològiques al respecte.¹ En primera instància una actuació arqueològica informativa, per tal de disposar d'una avaluació de les perspectives arqueològiques que oferia el subsòl de l'àmbit afectat. Davant del fet que la proposta d'execució d'aquest projecte, requeria una documentació preliminar, per comportar una incidència sobre el conjunt de l'entorn del bé catalogat, es va considerar la realització de la intervenció arqueològica prèvia.

D'altra banda, la present memòria també es correspon amb els resultats de la Intervenció Arqueològica de **Control** de les actuacions que es van realitzar en el mar de l'execució del projecte de **consolidació i condicionament d'estructures i de l'adequació de l'accés al Castell de Querol**.²

Aquests treballs es complementen amb les actuacions precedents realitzades amb el mateix propòsit de consolidació de les estructures del recinte del castell que estaven en precari. Actuacions arqueològiques que també contemplaren de forma puntual qualsevol actuació dels treballs d'esbrossada de la vegetació arbustiva de l'entorn d'aquests sectors del conjunt del castell. I, així mateix, també es van realitzar treballs d'Excavació arqueològica dels nivells dels àmbits afectats del subsòl. Aquestes actuacions en qualsevol cos es portaren a terme per minimitzar les accions per tal de no afectar les estructures susceptibles de preservar-se, amb la finalitat de garantir cap afectació patrimonial.

Aquestes tasques es van portar a terme amb la finalitat de disposar de les dades pertinents per avaluar l'abast i l'entitat de l'afectació arqueològica del subsòl. En tractar-se d'una intervenció de consolidació i condicionament no es preveia cap afectació dels elements i estructures objecte d'estudi.

¹ *Projecte Bàsic de l'Adequació d'accés al Castell de Querol*, redactat per Montserrat Oliva Boada, arquitecta – Joan Simó Martínez, enginyer tècnic obres públiques (Ingenieria Seare). Ajuntament de Querol (2020).

² *Projecte 2a actuació de treballs per la consolidació d'urgència del Castell de Querol*, redactat per Montserrat Oliva Boada, arquitecta - Mariano Esteller Martínez, enginyer (Ingenieria Seare). Ajuntament de Querol (2019).

1 3 - Finalitat, objectius i programació dels treballs

Atès a les expectatives arqueològiques que presentava l'entorn del recinte del Castell de Querol, d'acord amb la legislació vigent al respecte, les parts i entitats implicades van considerar oportú la definició d'un Projecte d'Intervenció Arqueològica preventiva. Aquest document tenia com a finalitat la definició de les actuacions arqueològiques que es requerien per tal de preservar els valors del patrimoni arqueològic i per tal d'avaluar la singularitat i rellevància de les restes arqueològiques que es poguessin preservar en el subsòl i, a la vegada, determinar-ne l'abast de la seva possible afectació.

L'objectiu principal de l'actuació, va ser en primera instància, disposar de les dades que possibilitessin la projecció de les noves actuacions que havien de permetre la consolidació de les estructures que requerien una actuació d'urgència. Tasques que es van culminar amb el control de l'execució d'aquests treballs preventius.

La intervenció arqueològica es va considerar com un treball de Documentació, Control i Excavació de caràcter preventiu. Projectada amb la finalitat d'avaluar i, alhora, garantir la salvaguarda dels valors culturals de les restes patrimonials de l'àmbit afectat. Motiu pel qual també es van considerar les actuacions arqueològiques de control i supervisió que demanaven de les tasques de l'actuació parietal prevista així com tots aquells treballs d'afectació del subsòl. Aquestes actuacions es van programar per tal de disposar d'informació que determinés quina era la millor solució tècnica per garantir l'estabilitat de les parts afectades. Portant-se a terme la seva execució després de ser validades i autoritzades.

Objectius:

- Control dels treballs d'esbrossada de la vegetació.
- Control de la retirada de runes i excavació de les estructures objecte del programa de consolidació arquitectònica d'urgència.
- Control dels treballs de consolidació.
- La documentació i registre de les parts i elements de l'obra de fàbrica objecte del programa de consolidació arquitectònica d'urgència
- La delimitació de l'abast i entitat de les restes arqueològiques documentades objecte de la proposta de consolidació.
- Realitzar el registre i tractament de les dades obtingudes.

Totes i cada una de les actuacions que es contemplen en la present memòria, es van realitzar d'acord amb la legislació vigent, basant-se en les directrius i especificacions tècniques que van establir i determinar els tècnics pertinents en matèria de seguretat i salut i arquitectura, igual que totes aquelles vinculades als projectes complementaris que se'n deriven.

La Intervenció Arqueològica que es defineix en la present memòria es va realitzar d'acord amb les disposicions de:

- Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català. (DOGC, núm. 1807, de 11.10.1993; correcció d'errades DOGC núm. 1825, de 24.11.1993).
- Decret 78/2002 de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic. (DOGC, núm. 3594, de 13.03.2002).

1.4 - Calendari de la Intervenció

Els treballs que es detallen i relacionen en la present memòria de la Intervenció al Castell de Querol, (Querol, Alt Camp) es van realitzar en dues fases:

- del 10 a l'11 de febrer de 2020
- de l'11 al 15 de maig de 2020

Durant aquest període de temps, es van portar a terme les actuacions arqueològiques requerides en cada un dels àmbits afectats, en funció de la dinàmica dels treballs de control i documentació així com del tractament de les estructures arquitectòniques.

1.5 – Metodologia

Per tal d'assolir amb èxit els objectius que van motivar la present actuació arqueològica es van presentar les següents directrius metodològiques. Els treballs previstos realitzar en relació amb els àmbits, estructures i elements, objecte de la present Intervenció Arqueològica, van estar plantejats a partir d'una metodològica centrada en els següents apartats:

- El control arqueològic de l'esbrossada, neteja i returada de runes dels àmbits afectats.
- Control e les actuacions parietals i la documentació i el registre de les parts i elements de l'obra de fàbrica objecte del programa de consolidació arquitectònica d'urgència.
- Excavació dels nivells afectats dels àmbits d'actuació.

Esbrossada

L'actuació va estar centrada en la realització de les tasques de control arqueològic dels treballs d'esbrossada de la vegetació que s'estenia a la superfície del conjunt del castell de Querol. Aquest seguiment va garantir que els treballs no comportessin cap afectació sobre les restes i estructures que es preservaven del conjunt arquitectònic del castell.

Els treballs d'esbrossada es van realitzar de forma manual, només a la vegetació arbustiva, així com bardisses. Amb la finalitat de no afectar els nivells del subsòl, no es va procedir a la retirada d'arbres ni d'arrels de la vegetació.

Control desenrunament i neteja

Les tasques de desenrunament i desmuntatge de les estructures afectades, es van portar a terme per personal acreditat, sota el control i la supervenció d'un arqueòleg autoritzat.

El procés de desenrunament de les parts dels elements constructius va tenir especial cura en copsar i avaluar el registre i la documentació de la seva fàbrica, així com de les parts més rellevants o singulars. La retirada de runes es va portar a terme de tal forma que es pogués identificar i recuperar tots els elements arquitectònics susceptibles de preservar un interès patrimonial. Realitzant-se l'apilament d'aquests elements recuperats en un lloc adient, perceptivament senyalitzat i acotat. Així mateix, tots aquests treballs van estar supeditats a la realització d'un exhaustiu i sistemàtic reportatge fotogràfic.

Documentació i registre arquitectònic

L'actuació de l'estudi patrimonial de les restes preservades, així com dels paraments arquitectònics antics, va comportar una lectura i un registre d'aquells elements arquitectònics objecte de la proposta de consolidació d'urgència, en relació amb la seva diversitat tipològica i constructiva, com a únic sistema possible d'interpretació evolutiva del conjunt de restes arquitectòniques conservades. La lectura i documentació es va fer de forma sistemàtica, prestant especial atenció a tots aquells punts i parts dels elements susceptibles de quedar afectats pel programa de condicionament dels elements arquitectònics que estaven en precari.

Els estudis de l'evolució històrica-constructiva dels elements patrimonials, van estar centrats en la realització de totes aquelles tasques que es van requerir per tal d'aplicar un sistema de registre basat en l'aplicació del mètode arqueològic així com les tècniques que l'hi són afins. Així mateix, l'execució d'aquestes tasques havien de possibilitar contemplar i garantir totes aquelles consideracions metodològiques i tècniques que s'havien concretat per a l'aplicació del mètode de registre arqueològic, i que van quedar recollides en el plec de condicions tècniques.

Amb aquesta finalitat es van referenciar, tant les dades arquitectòniques com els principals fets relacionats amb el projecte i el procés constructiu dels àmbits afectats. A partir d'aquests plantejaments es va portar a terme una anàlisi formal i tipològica de les estructures arquitectòniques afectades, centrada en els següents criteris tècnics:

- Documentació i registre de l'element arquitectònic afectat.
- Documentació gràfica dels elements i parts.
- Anàlisi formal i tipològic de l'obra de fàbrica i composició estructural.
- Estudi de l'evolució constructiva de l'element.
- Avaluació de l'entitat patrimonial.

Excavació Arqueològica

Pel que fa a l'actuació d'excavació arqueològica, els treballs de registre i documentació es van realitzar seguint els principis d'estratigrafia arqueològica i el coneixement del mètode registre proposat per E.C. Harris, que, en relació amb l'estudi d'estructures constructives i d'arqueologia vertical, es defineixen mitjançant l'adopció del sistema de recollida de dades i de les tècniques de documentació emprades pel Departament d'Arqueologia Urbana del Museu de Londres³.

La confecció de fitxes tipus qüestionari dirigeixen un registre sistemàtic de les unitats estratigràfiques: U.E. positives o dipòsits; U.E. negatives o retalls o arrasaments estratigràfics; així com interestrats o superfícies d'utilització. Pel que fa al registre estratigràfic, en cada una de les àrees d'intervenció obertes, es va realitzar un dibuix de les seccions que es va estimar necessàries, segons les característiques formals. Així mateix, es van realitzar plantes acotades de tipus acumulatiu en cada un dels nivells d'ús, i en tots aquells nivells que pel seu interès es va estimar pertinent en benefici del registre exacte d'aquest. Conjuntament amb això, es va confeccionar una planimetria completa en la qual queden ben reflectits els elements i estructures constructives, les seves pautes d'aglomeració/dispersió i d'agrupació.

El registre estratigràfic de les unitats que calgui documentar es fa en base una identificació numèrica establerta en funció del sector en la que aquesta es localitza. D'aquesta manera el numeral de les centenes identificat es correspon amb el sector. El registre gràfic de les estructures constructives més rellevants, també queda explicat per mitjà del dibuix d'alçats descriptius que recullen la superposició, modificació i evolució dels elements dels murs. A la vegada, es va portar a terme un exhaustiu registre fotogràfic de tot el procés de registre documental, així com dels elements estratigràfics i constructius identificats.

D'altra banda, la realització d'aquests treballs de recerca ha de possibilitar concretar i determinar els criteris i pautes a seguir en relació amb la proposta d'actuació més adient per la salvaguarda dels seus valors patrimonials.

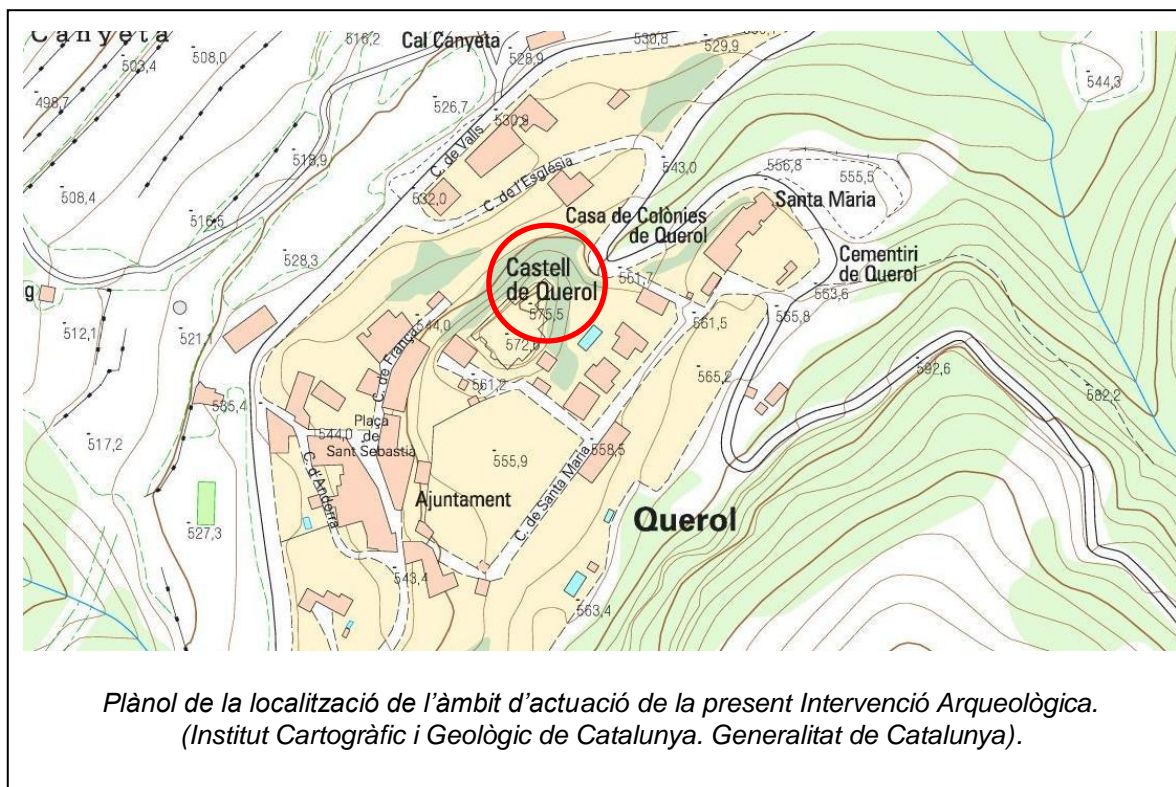
³ ARQUEOLOGICAL SITE MANUAL. Craig SPENCE (ed.) a AA.VV. Harris Martix. Sistemes de Registre en Arqueologia. Lleida 1192, Vol.1,pàgines 124-253.

2 – GENERALITATS

2. 1 – Situació i emplaçament.

El castell de Querol està situat al punt més elevat del turó que presideix aquest nucli de població. Les seves coordenades són: E (x): 366132,1 m – N (y): 4587013,6 m UTM 31N/ETRS89 i es troba a 575,5 m d'altitud.

2. 2 – Entorn geològic i geogràfic

Geològicament, el terme de Querol es pot dividir, de forma global, en dues parts delimitades per les diferents línies de muntanyes que travessen el municipi de NE a SO. La geologia característica és del tipus muntanyosa triàsica i part secundari eocè on troben margues, guixos, arenisques roges, dolomies talajades i calcàries dolomítiques amb fucoides (argiloses triàsiques del Muschelkalk), a les valls. Els sòls resultants són calcaris, amb horitzons d'humus mitjanament desenvolupat sobre materials calcaris, poc permeables.

Seguint els criteris de constitució dels sòls i la seva capacitat de càrrega el municipi de Querol s'estén per diferents zones analitzades a continuació. A les zones del nord i nord-est del municipi, solen correspondre a terrenys amb condicions constructives favorables. El relleu ondulat de la zona facilita el drenatge d'aquests terrenys, on s'intercalen materials permeables de tipus calcari, amb nivells argilosos de permeabilitat reduïda, que fa considerar-los semipermeables. Lligat a fenòmens de tipus lito-estructurals, relacionats amb la proximitat d'estructures mesozoiques o paleozoiques, hi podria haver aqüífers. Topogràficament solen constituir altiplans

amb pendents d'un màxim del 15%, llevat de zones marginals, tocant a altres àrees, on es destaquen pendents d'entre el 15% i el 30% el recobriment hi és escàs i normalment són terres de conreu. L'erosió hi és forta i forma barrancs. Aquests terrenys solen ser estables, tant en condicions naturals com sota l'acció de l'home.

A la resta del municipi el sòl correspon fonamentalment als terrenys de més cota que envolten la plana i tenen una litologia relativa variada, construïda per formacions calcariodolomítiques, argiles i gresos, intercalats amb guix. La complexa disposició tectònica, la forta morfologia i la heterogeneïtat litològica són l'origen de forts pendents, de característics barrancs i d'enfonsaments localitzats, produïts per la dissolució del guix.

Nucli de població de Querol ⁴

Querol és situat al sector nord-oriental de la comarca. Destaca com a lloc d'interès el castell de Querol. El 1835, durant la Primera Guerra Carlina, fou enderrocat per una partida de liberals. El conjunt, tot i que es troba molt malmès en l'actualitat, encara conserva elements interessants (restes de torres circulars, finestres, matacans i diversos arcs ogivals i de mig punt). El 1985 va ser declarat bé d'interès cultural. També el castell de Pinyana, el castell de Saburella, situat a la dreta del riu Gaià, i l'església de Sant Jaume de Montagut, que foren declarats bé d'interès cultural el 1985.

Querol es troba al límit amb la Conca de Barberà, l'Alt Penedès i l'Anoia, i s'estén en la seva major part a l'esquerra del Gaià, riu que travessa el territori de nord a sud. Forma part del sector muntanyós del bloc del Gaià. El caràcter extraordinàriament muntanyós del territori fa que, de sempre, s'hagi conreat només una petita part del terme. En l'economia del municipi té un paper important la segona residència.

Vista general del conjunt del nucli de població de Querol presidit pel recinte del Castell i amb l'Església de Santa Maria al fons.

⁴ <http://www.dipta.cat/ca/municipis/querol>

2.3 – Notícies històriques

És durant el procés d'expansió feudal que els territoris de la marca del riu Gaià quedaran adscrits, entre mitjans del segle X i finals de segle XI als dominis del comtat de Barcelona. L'element articulador d'aquestes terres va ser el castell termenat, fent referència al castell, junt amb les terres que li eren adscrites. En un primer moment els castells termenats, s'establiren sobre extensos termes castrals, com fou el cas del castell de Queralt o els de Montagut, Santa Perpètua-Montclar i Montmell, fortificacions situades en punts molt elevats, comptant amb una molt bona posició defensiva.

Cap a finals del segle X serà quan es produeix una fragmentació d'aquestes extenses castellanies per donar lloc a nous castells termenats. Queralt es fragmentarà i donarà lloc al castell de Santa Coloma de Queralt, i al de Montagut se segregaran els de Querol, Pinyana i Selmella. Una variant d'aquests nous castells, comparant-los amb els primers, era que es trobaven associats a nuclis de poblament situats als peus del castell, com passà amb Querol, Selmella o Selma, aquests últims deshabitats, produint-se el fenomen de l'encastellament, un dels elements essencials en l'ordenació del poblament en l'interior dels termes.

Els primers vicaris designats pels comtes per administrar els castells de la Marca van arribar del rerepaís com els Sal-la de Santa Perpètua, descendents dels comtes de Conflent, o els Gurb de Montagut, provinents d'Osona, famílies que ràpidament es lligaren al territori formant els grans llinatges de frontera. Com va ser el cas, a partir d'aquest moment del segle X dels grups familiars que s'establiran en el domini del castell de Querol i la seva senyoria.

Vista general del sector meridional del Castell de Querol.

Castell de Querol

El Castell de Querol, emplaçat a la part més alta del nucli, és documentat, igual que Montagut i Pinyana, al segle X. Arnulf, cap de llinatge dels Cervelló, era el senyor del castell. El domini del llinatge dels Cervelló comença en 996 quan Sendred, fill d'Ansulf de Gurb i la seva muller Matresinda venen a Hug de Cervelló, germà de Sendred, els castells de Querol, Montagut i Pinyana. Successivament, al segle XI passà a Hug i a Guerau Alemany (I), que el posaren sota l'autoritat del comte Ramon Berenguer I. El 1112 Ramon Berenguer III donà la dominicatura a Guerau Alemany (III). La família Cervelló el conservà durant l'època medieval i des del segle XIV va centrar la jurisdicció senyorial de la baronia de Querol. En el fogatge de 1365-1370, Querol, propietat de Pere Alemany de Cervelló, tenia cent tres focs. El novembre de l'any 1390, procedent del monestir de Santes Creus de camí cap a Santa Coloma de Queralt, el rei Joan I sojornà al castell de Querol.

Serà a començament del segle XVI, quan es cognominen Barberà en casar-se Guialmar, filla de Martí Joan Alemany amb Joan de Barberà, castlà de Vilafranca del Penedès. Vers l'any 1597, per altre matrimoni, la baronia de Querol passa als Saiol, quan a la darrera del segle XVIII n'adquiriren el domini, conjuntament amb la d'Esblada. Els quals en mantingueren la titularitat fins a la fi del segle XIX. Tot i que la fortalesa fou incendiada i malmesa en més d'una ocasió en el decurs de la seva història, l'embat definitiu es produeix l'any 1835 quan en el context de les guerres carlistes, en el decurs de la primera "carlinada", fou volat per una partida de lliberals.

D'entre el nucli originari dels dominis del llinatge Gurb-Cervelló a l'Alt Gaià (Montagut, Querol i Pinyana) el castell de Querol fou l'únic que desenvolupà un poblament concentrat al seu redós. Aquest nucli habitat fou l'origen que amb el pas del temps es va anar desenvolupant fins a configurar l'actual trama urbana del poble de Querol.

3 – DESENVOLUPAMENT DEL TREBALLS I RESULTATS

Els treballs a què es refereix la present memòria arqueològica van estar determinats i supeditats als àmbits d'afectació subsidiària dels projectes d'adequació de l'accés i del condicionament d'urgència de les estructures en precari. La seva execució va estar centrada en les tasques de control i seguiment arqueològic de les actuacions parietals i els rebaixos i moviments de terres que s'havien de realitzar a les superfícies afectades pels projectes. Les tasques es van portar a sota les directrius de la direcció arqueològica de la Intervenció, atenent les pautes recollides en el projecte d'intervenció i d'acord amb el que estableix el marc normatiu vigent. A partir d'aquests plantejaments, es presenten els resultats de la recerca arqueològica que es va portar a terme i que van tenir com a principal objectiu la identificació, documentació i registre de les estructures arquitectòniques i les restes arqueològiques susceptibles de localitzar-se al subsòl de l'àmbit afectat.

3.1 - CONSIDERACIONS PRÈVIES

En funció dels dos projectes dels quals aquests treballs són subsidiaris i de l'execució de les actuacions projectades, la descripció i presentació dels resultats obtinguts es presenta a partir de dos apartats, que són:

- Adequació de l'accés
- Condicionament estructures

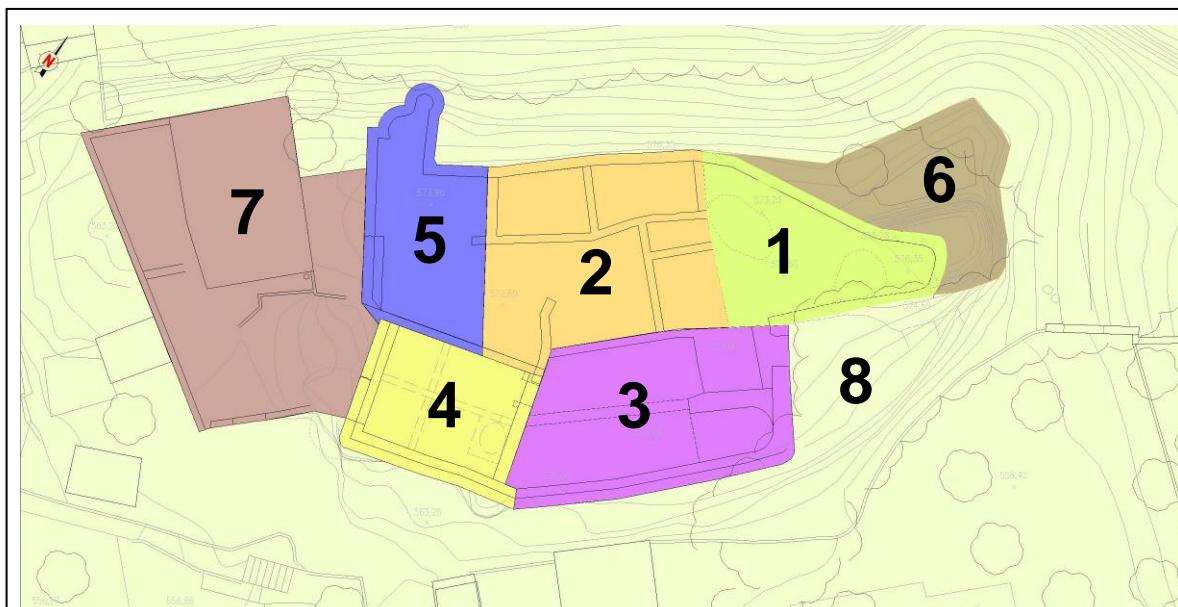
Amb aquesta finalitat en aquest capítol se'n detalla l'abast i l'entitat dels treballs realitzats, així com les dades del registre documental que han aportat sobre l'obra arquitectònica del conjunt castral. Els resultats obtinguts en el decurs de la present intervenció, durant la realització de les tasques de seguiment i control hauran de ser considerats a l'hora de projectar qualsevol altra afectació del conjunt arquitectònic del Castell de Querol, d'acord amb les directrius pertinents de la Direcció General del Patrimoni Cultural, de la Generalitat de Catalunya i de la promoció.

Totes i cada una de les actuacions que es van realitzar, igual que totes aquelles vinculades als projectes complementaris que s'hi han pogut derivar, es van portar a terme d'acord amb la legislació vigent, basant-se en les directrius i especificacions tècniques que van establir i determinar els tècnics pertinents en matèria de seguretat i salut. Atenent aquest plantejament es presenta el desenvolupament dels treballs realitzats en el marc de la present intervenció arqueològica, així com els resultats que van aportar cada una de les actuacions portades a terme.

Delimitació i Zonificació

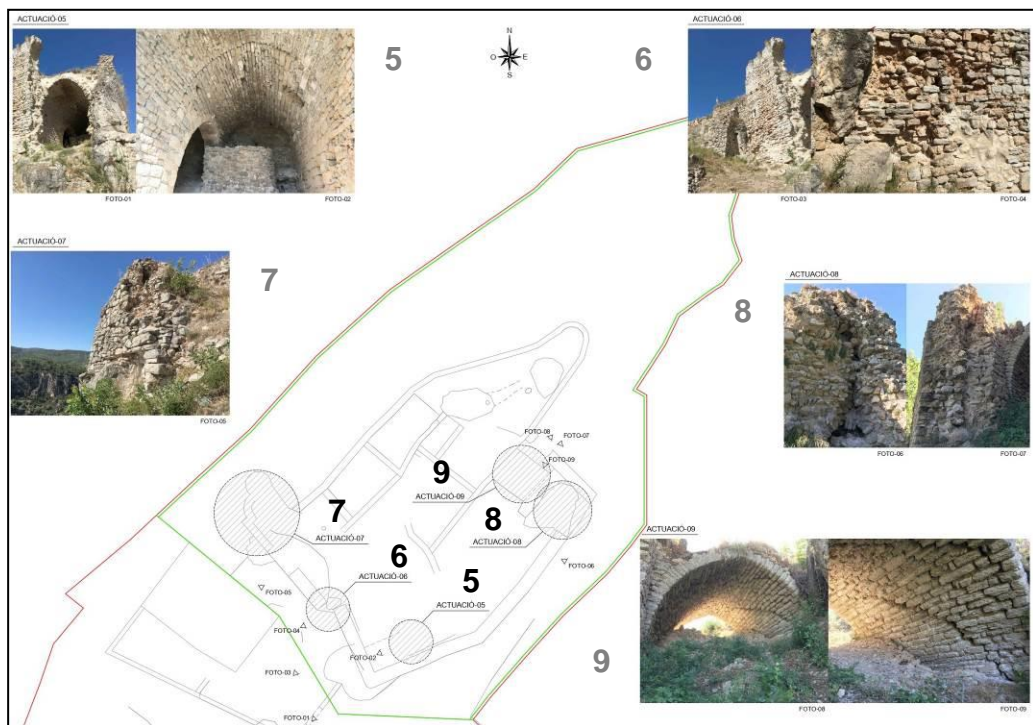
L'espai de les afectacions arqueològiques va estar definit i articulat a partir de les àrees concretes, segons contemplaven els dos projectes dels quals n'era subsidiària la intervenció, el de l'Adequació del Nou Accés i el de la segona Consolidació d'Urgència. Els punts van estar delimitats en funció de les necessitats tècniques de la seva actuació preventiva, així com del grau i l'abast de les actuacions de consolidació que es van requerir. Aquesta identificació i delimitació dels àmbits d'intervenció del conjunt del recinte castral ha estat establerta en relació al Programa de Recerca Arqueològica subsidiari de les actuacions d'emergència que s'hi han programat. Així, a partir de les principals estructures arquitectòniques que configuren el conjunt del recinte castral es varen definir els àmbits d'intervenció arqueològica per a les successives intervencions que es portin a terme. Aquesta identificació de sector permet disposar d'unes pautes seqüencials, pel que fa al registre numèric a l'hora de referenciar les unitats estratigràfiques del subsòl com muraries com a l'hora de processar-ne els resultats.

La zonificació d'aquests sectors va estar determinant, tant a l'hora de programar i executar els treballs i les actuacions arqueològiques com a l'hora de presentar els resultats que es recullen en la present Memòria Arqueològica. Aquesta zonificació va comportar la identificació i individualització dels espais amb la finalitat de facilitar les tasques del registre de la seqüència arqueològica. Aquesta tasca es va realitzar tenint en consideració les actuacions de consolidació d'urgència realitzades prèviament en el marc de les intervencions precedents.

Sectors de referència identificats al conjunt arquitectònic de Castell de Querol en relació a les actuacions del Programa de Recerca Arqueològica.

En aquesta segona actuació de condicionament d'estructures es van identificar diversos punt, referenciats de forma correlativa seguint la numeració de la primera intervenció. Actuacions que han estat identificades des de la núm. 5 a la núm. 9-. Mentre el condicionament de l'accés referenciat, ha estat identificat explícitament. Aquesta identificació dels àmbits d'actuació permet una fàcil comprensió de la correlació de les unitats estratigràfiques de cada sector. La identificació i registre de les zones on es va intervenir permet també concretar l'abast i entitat de les perspectives arqueològiques de l'entorn de l'àmbit d'actuació.

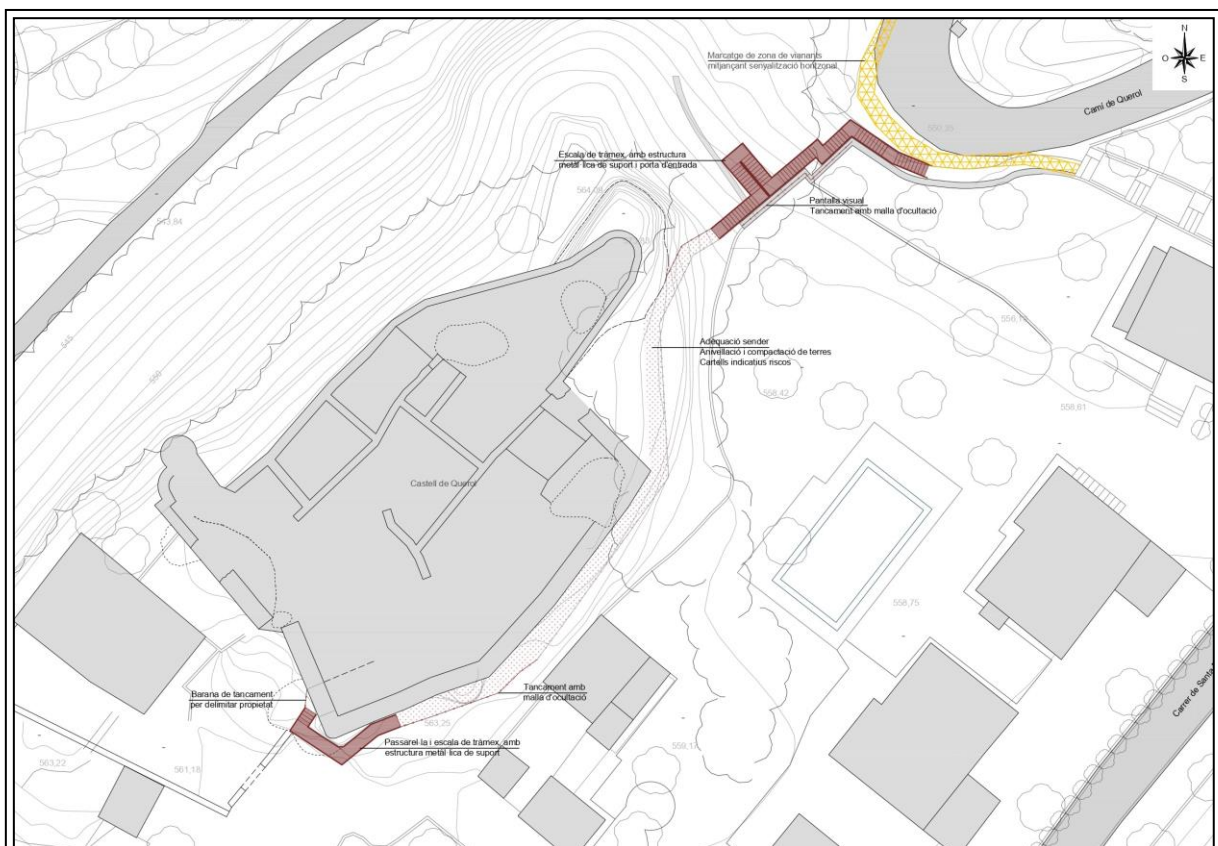

Planta del Castell de Querol amb la localització de les actuacions on es preveu intervenir en el marc de l'execució del Projecte de consolidació d'urgència.

3.2 – ADEQUACIÓ DE L'ACCÉS

La realitat de l'àmbit d'intervenció es caracteritzava per localitzar-se al perímetre exterior del recinte castral. Aquest espai s'emplaça als peus del promontori rocós on se situen les estructures del castell. La superfície es defineix en una franja estreta de terreny que conforma un pla inclinat d'un acusat pendent vers el nord, sector on el basament rocós acusa un desnivell fins a assolir la cota de l'actual vial del camí asfaltat. Per l'extrem meridional aquesta franja condueix fins a l'indret on es localitzen les restes de l'accés originari al recinte superior del castell.

Atès el plantejament inicial de la proposta de l'adequació de l'accés, els treballs arqueològics es van concretar al tram central d'aquesta franja de terreny situada als peus de la vertical del promontori rocós. Identificat com Àmbit d'actuació itinerari-. Aquest sector requeria d'una avaluació arqueològica prèvia per tal de documentar la seva morfologia i, a la vegada, la realitat de l'orografia del terreny, per disposar de dades que propiciessin poder definir i concretar la solució constructiva més adient per adequar l'accés.

Planta Projecte d'adequació de l'itinerari d'accés al recinte superior del conjunt arquitectònic del Castell de Querol.

Els treballs que es van portar a terme van estar determinats i supeditats pels propis objectius de la proposta d'actuació que va motivar la intervenció. Tal com ja s'ha esmentat amb anterioritat, aquesta intervenció preliminar es plantejà amb una finalitat informativa en relació amb la seqüència estratigràfica que ofereix l'àmbit del sector exterior del castell afectat per la projecció del nou accés. Amb aquesta finalitat es va realitzar, prèviament, la preceptiva actuació informativa de sondatge de la zona afectada. Programa d'intervenció arqueològica, que va comportar dos d'actuacions complementàries; una de caràcter general, centrada en l'esbrossada de la massa boscosa i una segona actuació informativa sobre la documentació de la seqüència estratigràfica del terreny.

ACTUACIÓ D'ESBROSSADA

Els treballs de desbrossament i retirada de la capa de vegetació existent es van centrar al sector sud-est del recinte exterior del castell on es preveia l'adequació del nou accés viari. Aquesta actuació va estar motivada pel fet que en aquell moment l'estat que presentava la massa boscosa, requeria un acurat tractament d'esponjament de l'arbrat i la massa vegetal que s'hi disposava, per tal poder-ho fer transitable.

Els treballs forestals es van realitzar en el marc d'un Pla d'Ocupació i van ser realitzats per personal especialitzat, d'acord amb les directrius tècniques d'un enginyer forestal i d'acord amb el que estableix el marc normatiu vigent al respecte. Actuació que, a la vegada, es va executar amb el corresponent control i seguiment arqueològic.

El desbrossament i la retirada de la vegetació van possibilitar deixar visible l'orografia d'aquest sector del promontori rocós sobre el qual s'aixeca el conjunt arquitectònic del castell. Així mateix, els treballs forestals també van comportar que s'habilités una franja esbrossada que abastava les dos àrees del sector septentrional i, a la vegada, disposar d'una superfície hàbil per poder portar a terme l'excavació del sondeig informatiu, inicialment previst, que es va realitzar en el marc d'aquesta primera actuació arqueològica.

AVALUACIÓ GENERAL ÀMBIT TRAÇAT DE L'ITINERARI

Amb la finalitat de poder constatar quina era la realitat morfològica que oferia la superfície de l'àmbit afectat pel projecte, es va considerar pertinent, en primer lloc, realitzar una neteja generalitzada de l'àmbit d'actuació. Aquesta actuació va abastar tota la superfície que inicialment es preveia condicionar per l'adequació de l'accés. Els treballs realitzats van comportar la retirada d'una capa vegetal conformada per restes de massa forestal que s'havien acumulat en aquest indret, composta majoritàriament per pinassa i branquetes, per tal de poder procedir al registre del subsòl.

En aquest punt, el terreny presentava un primer estrat (ue 801) compost per terres de matriu sorrenca molt orgàniques i de color marró fosc. La retirada d'aquest primer nivell sedimentari va deixar al descobert un estrat arqueològic d'enderroc (ue 802) conformat per restes constructives essencialment bloc d'argamassa de calç, fragments de teules, pedres carejades amb empremtes de calç i alguns fragments de pedra carejada. Aquest estrat era poc compactat i presentava una tonalitat clara, diferenciant-se dels nivells de sedimentació natural. Aquest nivell presentava una certa horitzontalitat en el sector on la superfície del terreny era regular, intuïnt-se una potència considerable. Mentre que, d'altra banda, on el terreny presentava el pendent, la seva potència disminuïa. En tractar-se d'una actuació informativa una vegada realitzades les actuacions de documentació i registre d'aquest nivell d'enderroc, es va considerar la realització d'un sondeig puntual per tal de documentar la seqüència estratigràfica completa (Sondeig núm.1).

Estat que presentava la superfície del sector més meridional de l'actuació una vegada esbrossat i abans de procedir als treballs de registre i documentació de la seqüència estratigràfica.

Estrat de sedimentació natural compost per terres de matriu sorrenca (ue 801) durant el procés dels treballs d'excavació de la superfície del sector més meridional de l'àmbit.

Vista general del sector més meridional de l'actuació una vegada delimitat el nivell d'enderroc (ue 802) que es va localitzar en aquest sector de l'àmbit afectat pel projecte.

Sondeig núm.1

Amb la finalitat de poder disposar de dades de la seqüència estratigràfica en un punt de l'àmbit afectat es va procedir a realitzar un sondeig informatiu. Aquest estava ubicat a l'indret més meridional del pendent del terreny que presentava una superfície propícia per procedir a l'excavació d'un sondeig d'un dimensionat d'1 m per 1 m.

Igual que a la resta de la superfície de l'àmbit d'actuació, la primera actuació va estar centrada en la retirada del nivell superficial, conformat per restes de massa forestal que, tot i el pendent, estava acumulada en aquest sector. Els treballs d'excavació van comportar la retirada de l'estrat de terra vegetal (ue 801), que en aquest sector del pendent arribava a assolir una potència de 34 cm. Nivell que presentava una massa vegetal considerable, en comparació al mateix estrat documentat en el sector superior que presentava el terreny de l'àmbit d'actuació. Per sota d'aquest nivell es va documentar el referit nivell d'enderroc constructiu del castell que, pel pendent del terreny en aquest sector, presentava una potència variable (ue 802). Tot i que es va documentar una potència mínima que oscil·lava al voltant dels 35 cm. Per sota d'aquest es va localitzar la cota del basament rocós del terreny (ue 800). Amb tot el fet que aquest no ocupés tot el dimensionat de la superfície del sondeig no va ser possible concretar si es tractava d'un bloc de grans dimensions després del promontori rocós o bé, era el mateix promontori que aflorava uns metres més enllà.

Seqüència gràfica dels treballs realitzats al sector septentrional de l'àmbit d'afectació del projecte d'adequació d'accés al Castell de Querol.

Detall del sondeig realitzat a l'àmbit d'afectació on es pot apreciar el substrat rocós (ue 100) localitzat a la base de l'excavació.

CONTROL EXECUCIÓ ADEQUACIÓ ACCÉS

A partir dels resultats que va oferir l'actuació informativa preliminar, es va poder concretar el recorregut de l'itinerari, així com, el projecte constructiu de la nova escala que havia de permetre salvar el desnivell existent als peus del basament rocós on s'aixeca el castell, entre la cota de la camí de Montagut i el perímetre exterior del recorregut.

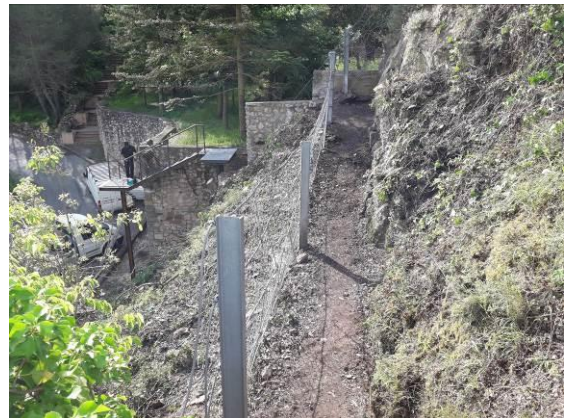

Imatges dels treballs de neteja que es va portar a terme del substrat rocós (ue 100) a l'entorn inferior del promontori del conjunt del castell, on s'hi han ancorat les estructures de la passarel·la del tram occidental de l'itinerari.

D'una banda, les dades obtingudes en les actuacions informatives preliminars, van permetre projectar el recorregut del traçat de l'accés sense que hi hagués cap afectació a nivell arqueològicament fèrtil. De l'altra, als ancoratges de l'escala i de les passarel·les previstes, es van realitzar en punts on tampoc hi havia cap afectació patrimonial, ni d'estructures ni de nivells arqueològics. Aquests treballs es van realitzar sota control arqueològic, per tal de salvaguardar, tant els valors patrimonials dels elements com de l'entorn del conjunt arquitectònic del castell.

Detall dels ancoratges de l'estructura de l'escala directament sobre el substrat rocós (ue 100) o de les estructures associades a la tanca perimetral de delimitació de la finca.

Vista del tram on es va habilitar un graonat reversible disposat sobre el nivell de terres superficials (ue 101) i vista del vial habilitat aprofitant el pas ja existent associat a la malla disposada com a contenció de desprendiments del basament rocós (ue 100).

3.3 – CONDICIONAMENT ESTRUCTURES

En aquest apartat es detallen les actuacions que es van portar a terme a la Intervenció Arqueologia subsidiària del programa de consolidació d'urgència d'estructures del Castell de Querol. D'acord amb el marc normatiu vigent, a continuació es presenta un recull dels treballs realitzats així com els resultats de les tasques de documentació arqueològica que aquests van comportar al respecte.

La realitat de l'àmbit d'intervenció es caracteritzava per la inestabilitat que presentaven els murs, objecte d'anàlisi, factor que calia tenir en compte per motius de seguretat en l'execució dels treballs, per garantir la preservació de les estructures arquitectòniques. Aquest fet va determinar la dinàmica de l'actuació arqueològica que s'hi va portar a terme, a la vegada que aquesta també va estar supeditada a la cadència dels resultats informatius obtinguts.

Davant la dificultat i el risc que oferia l'accessibilitat a alguns dels sectors de la intervenció, en el decurs d'aquestes fases de consolidació d'urgència, enfront de la precarietat que oferia l'estabilitat de les estructures preservades, es va considerar pertinent considerar la realització d'un aixecament planimètric amb escàner 3D de tot el conjunt castral. Amb aquest propòsit des de l'ajuntament de Querol s'endegà un conveni de col·laboració amb la Diputació de Tarragona per tal de poder portar a terme aquesta iniciativa i poder disposar d'una documentació planimetria adient de tot el conjunt arquitectònic. La realització d'aquesta tasca de documentació gràfica va ser una actuació no agressiva que va permetre esmenar les dificultats d'accessibilitat i afrontar la precarietat que oferien encara algunes de les estructures constructives. La intervenció va estar centrada a realitzar l'aixecament i la digitalització 3D del conjunt de les estructures del castell. Aquest treball es va presentar amb un model tridimensional fiable de tot el conjunt gràcies a la tecnologia aplicada.

Digitalització 3D del Castell de Querol. Diputació de Tarragona. Ajuntament de Querol.

ACTUACIÓ DE CONTROL ESTRUCTURES

Les tasques de control de les actuacions a les estructures arquitectòniques van comportar, en primera instància, els treballs de la retirada de la vegetació i neteja del tram del parament afectat en cada un dels punts on s'havia previst actuar. Aquest procediment va permetre identificar amb claredat les parts que requerien l'actuació de condicionament. Així mateix, es va aprofitar la conjuntura per documentar i registrar els trams afectats, per tal de poder disposar de dades que en permetessin completar la informació de l'escanejat 3D, que es disposava de tot el conjunt arquitectònic del castell.

L'elevat grau de deteriorament dels diferents elements, va comportar una actuació de treballs mínims per consolidar les parts més degradades, i que amenaçaven de perdre l'estabilitat del conjunt monumental del castell de Querol que queda dempeus. Tot i tractar-se d'unes intervencions puntuals en les parts alterades de les estructures, que tenien com a objectiu la seva consolidació, els treballs realitzats van permetre copsar la seva realitat patrimonial a la vegada que també van posar de manifest les perspectives arqueològiques que ofería cada un dels sectors on es localitzaven. Les tasques realitzades es van limitar estrictament a les parts afectades per consolidar el dimensionat de la cara exterior del mur amb la finalitat de no alterar la seqüència arqueològica de les parts interiors.

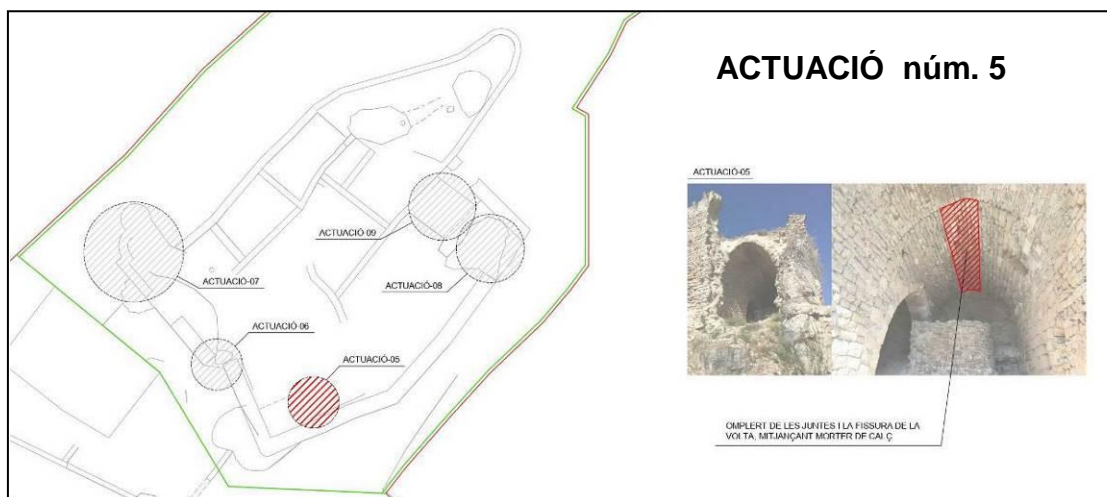
És en aquest sentit, que d'acord amb les especificacions tècniques que establia el projecte de condicionament es portaren a terme les actuacions programades en cada un dels 5 punts amb les següents premisses:

- minimitzar l'afectació de l'obra originària
- realitzar les tasques de documentació registre

Amb la finalitat de presentar les actuacions realitzades en cada un dels punts a continuació se'n detalla el seu abast i entitat, així com els resultats de la intervenció.

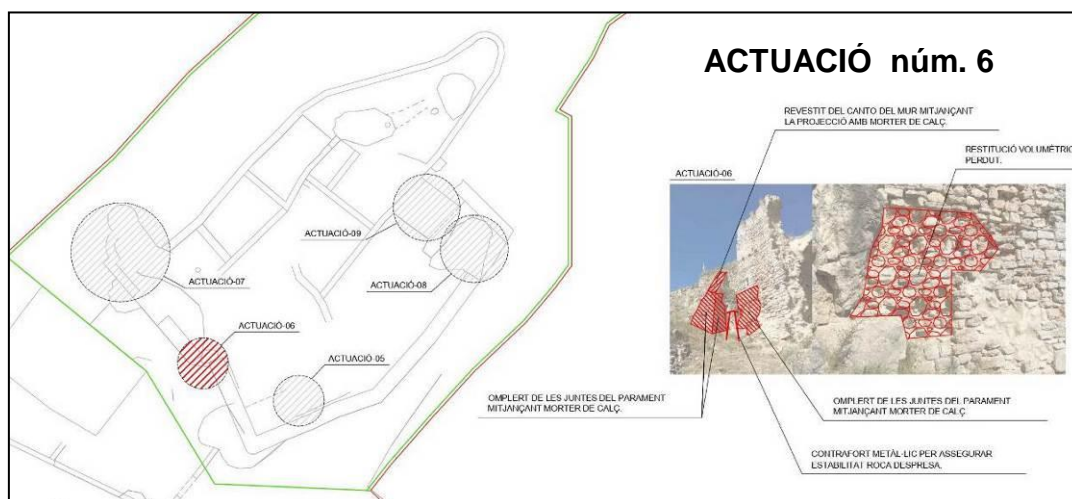
Detall del procés dels treballs de projectat de morter de calç que van comportar les actuacions de consolidació de la part interior dels paraments que presentaven pèrdues de l'aparell.

Aquesta actuació se situa al Celler del nivell inferior del conjunt que es localitza al sector meridional del recinte castral. Els treballs realitzats van comportar l'omplert de la fissura i rejuntat de les pedres amb morter de calç, per la cara interior de la volta, per tal de consolidar-la i evitar pèrdua de material. Aquesta es correspon amb una estructura de volta apuntada feta amb aparell de pedra carejada que guarda una horitzontalitat de les fileres, i que es disposen de forma transversal, seguint l'eix estructura de la coberta (ue 404). El tram intervingut es defineix a la part inferior de la clau de la volta i abasta un dimensionat de 6 m de llargada per 1,50 m d'amplada. La proposta va estar definida pel fet de correspondre's amb la part on les pèrdues del morter de calç original del parament estaven més generalitzades. L'actuació va estar realitzada amb caràcter puntual a l'espera de definir el projecte d'actuació integral al conjunt d'aquesta estructura.

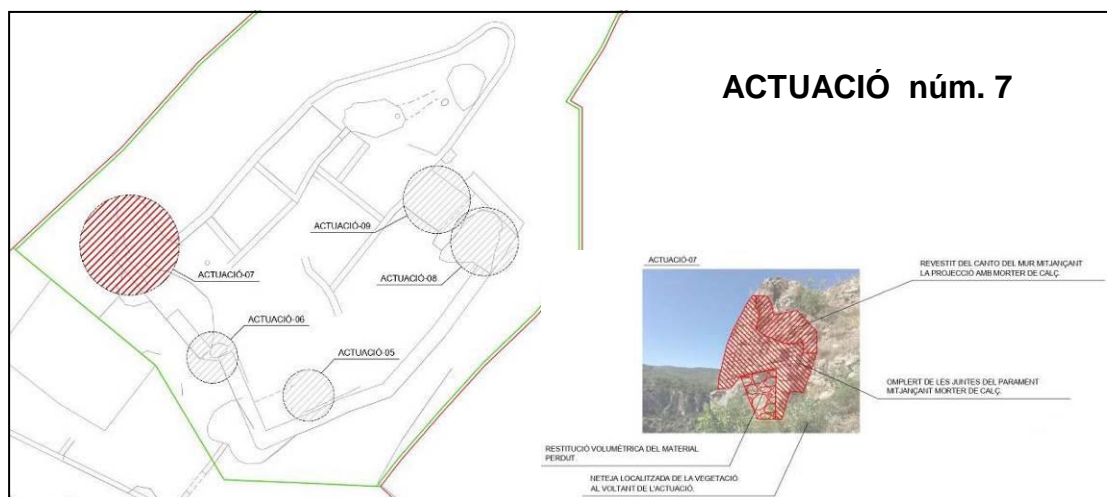
Aquest punt es concreta en dos trams dels murs que conformen el tancament occidental del castell. Aquest és fet amb un aparell de maçoneria compost per pedra desbastada força regular disposada guardant una certa regularització horitzontal i lligada amb morter de calç. El tram de mur més meridional assolia 3,50 m d'amplada per 2,25 d'alçada i és on es va omplir les pèrdues de les juntes originals amb morter de calç, i, a la vegada, a revestir el tall de la secció que deixava vist el reblliment de l'interior del mur (ue 401).

Pel que fa al tram de mur més meridional, aquest presentava un escaire a *modus* de contrafort (ue 502) d'1 m de base per 2,80 d'alçada que es recolzava directament sobre el basament rocós, que en aquest punt aflora i queda vist (ue 100). L'aparell d'aquesta part, és fet amb un aparell de la mateixa tècnica constructiva abans esmentada. En aquest tram de mur, 3,00 m d'amplada per 2,50 d'alçada, es va procedir a omplir les pèrdues de les juntes originals amb morter de calç i, a la vegada, també es va requerir de forma puntual la restitució volumètrica de la zona del mur amb pèrdua de material així com omplir les pèrdues de les juntes.

Vista de la frontal del cos de mur (ue 502) que es recolza sobre el basament

Detall del mur de tancament (ue 401) durant el procés de l'actuació de consolidació

L'emplaçament del punt objecte d'aquesta actuació es correspon amb el tram nord del mur de tancament de ponent (ue 501). Aquest tram abasta una longitud d'uns 3,00 m de llargada i uns 1,50 d'alçada. El parament del mur és fet amb un aparell de maçoneria compost per pedra desbastada, força regular, disposada guardant una certa regularització horitzontal i lligada amb morter de calç. L'actuació de consolidació que s'hi va realitzar primer va comportar uns primers treballs de restitució volumètrica de la zona del parament amb pèrdua de material i després es va omplir les pèrdues de les juntes originals amb morter de calç, lleugerament llarguejat. A la vegada que es va revestir amb projectat de morter de calç el tall de la secció que deixava vist el reblliment de l'interior del mur i la coronació del mur.

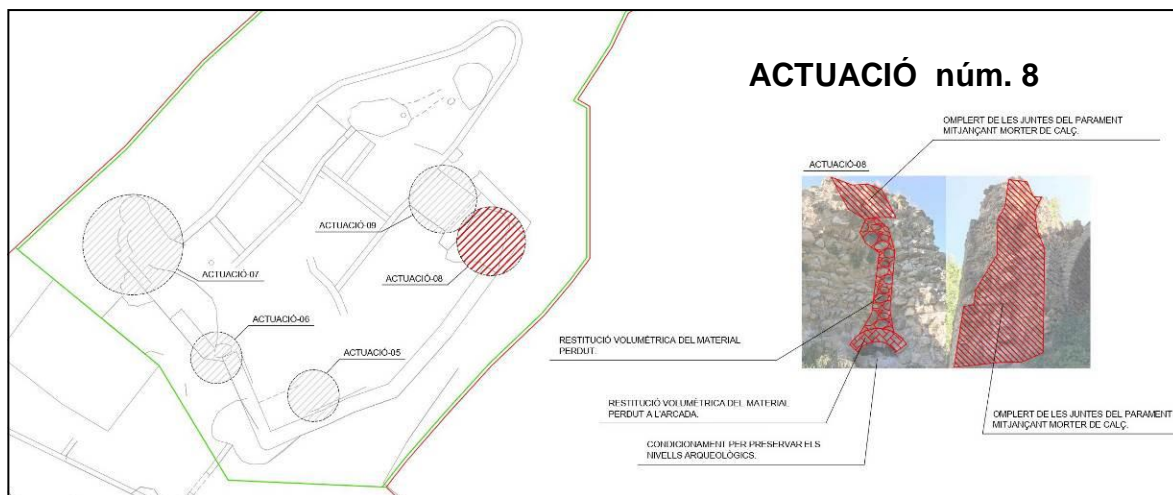
Els treballs d'esbrossada i de neteja del sector, van permetre identificar el nivell d'enderroc de l'estructura del mur ensulsiada (ue 503), que es va preservar per tal de garantir la seva entitat a l'espera d'una actuació en extensió del sector.

Vista general de l'estat que presentava el tram del mur (ue 501) abans de procedir a les actuacions de condicionament de l'aparell constructiu del seu parament.

Detall del procés d'execució dels treballs de les actuacions de condicionament del mur (ue 501) que es van portar a terme. A la dreta s'observa el nivell d'enderroc del mur (ue 503).

Aquesta actuació va estar centrada en el cos de l'estructura de la Torre est. Aquesta estructura dibuixa una planta de desenvolupament curvilini d'uns 34 m de diàmetre i conserva una alçada d'uns 23 m. El seu parament exterior és fet d'aparell de pedra carejada de dimensionat gran, disposada de forma regular guardant una certa horitzontalitat, lligada amb morter de calç (ue 303).

A la part més septentrional, el mur es recolza amb el mur que conforma l'estructura de la volta apuntada (ue 306). Aquest punt, en presentar una fissura de dimensions considerable, més de 25 cm, que s'obria de dalt a baix va determinar que fos on s'intervingués per tal de procedir a la seva consolidació. La retirada de la vegetació i neteja d'aquest sector va permetre documentar la relació física que s'establia entre les dues estructures de càrrega, constatant-se que es tractava d'una obra de fàbrica coetània.

Imatges del conjunt de les estructures d'aquest sector (ue 303) i (ue 306) durant el procés d'execució de les tasques de condicionament que es van realitzar, que permeten apreciar l'abast dels treballs que es van portar a terme.

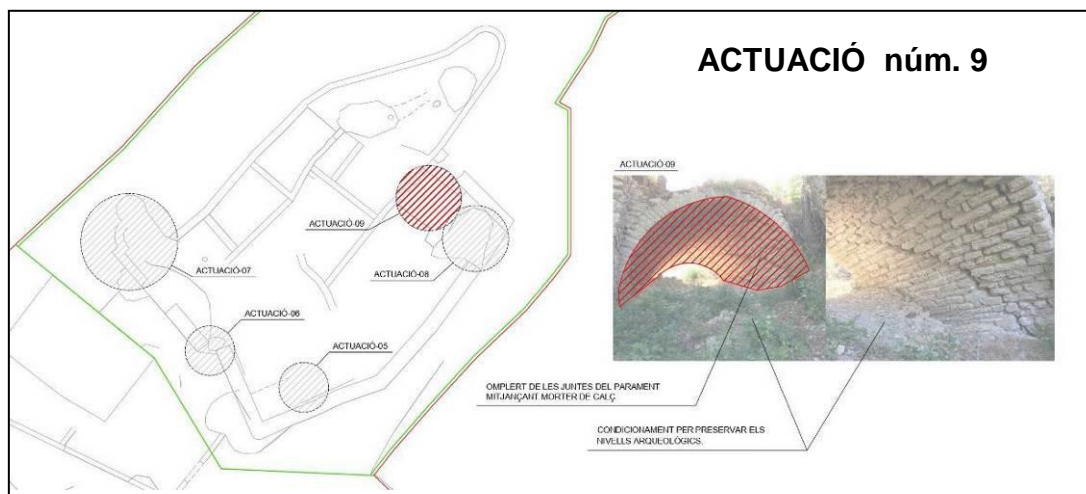
L'alçat de la secció d'aquestes dos estructures (ue 303) i (ue 306) presentava una pèrdua de l'acabat de l'obra originat, es va procedir a realitzar una actuació consistent en els treballs de projectat de morter de calç, sobre el reblliment interior que presentaven els talls dels aparells del mur. Amb tot, es va preservar el rejuntat de l'obra originària que permetia identificar el cos de la volumetria de les dos estructures, mantenint el refós existent entre els dos murs.

Pel que fa a la part interior de l'estructura, que actualment queda oberta vers migdia, és on amb més claredat es pot apreciar el desenvolupament curvilini del cos de la torre. En aquesta part interior el parament del mur havia perdut la cara exterior del seu aparell constructiu, quedant al descobert tot el reblliment interior, compost per pedra desbastada sense carejar de dimensionat diferent tot lligat amb morter de calç (ue 303). Amb tot, el nivell actual d'enderroc de tot aquest sector (ue 304), assoleix una alçada considerable, deixant oculta bona part del dimensionat original de l'estructura. Així i tot, a nivell del terreny actual, es va localitzar el cos d'una estructura practicada a l'interior del gruix del mur (ue 305). Aquesta estructura queda oberta a l'interior del cos de la torre amb una obertura resolta amb arc de mig punt de 0,85 m d'amplada i una alçada actual d'1,10 m, que com la resta del mur, el parament havia perdut tot l'aparell exterior (ue 303). La forma de l'accés es corresponia amb la volta d'arc de mig punt, lleugerament apuntat, que resolt el tancament superior de l'estructura. Pel que fa a la part interior, defineix una planta rectangular d'1,10 d'amplada per 1,25 de fons. Els treballs de documentació arqueològica van comportar la neteja del nivell superficial de l'interior de l'estructura (ue 333) per tal de poder procedir al seu registre i possibilitar a l'actuació de consolidació de la volta. La seqüència arqueològica es va preservar per tal de garantir la seva composició per a una futura intervenció d'aquest sector.

Detall de l'estructura que s'obre a l'interior del mur de tancament de la torre (ue 305).

És en aquest punt on el parament del mur presentava una altra fissura, també de dimensionat considerable, 25 cm i que també anava de dalt a baix del parament preservat. Per tal de consolidar i condicionar la cara interior del mur es va portar a terme una actuació consistent en la restitució volumètrica del parament amb pèrdua de material, així com a la part de l'arcada frontal de la volta, per a la consolidació d'aquests elements. A continuació es va realitzar el rejuntat de les pedres del parament existent, amb morter de calç, així com el revestit del perímetre i coronació del mur, mitjançant la projecció amb morter de calç, per evitar filtracions i pèrdua de material.

Aquesta actuació es va portar a terme al sector de l'anomenat Portal Nou, indret on es localitza una volta d'arc apuntat de 4,00 m de llum i una alçada actual de 4,m, colmatada per un nivell d'enderroc (ue 310). Aquesta es correspon amb una estructura de volta apuntada feta amb aparell de pedra carejada que guarda una horizontalitat de les fileres, disposades de forma transversal, seguint l'eix de l'estructura de la coberta (ue 307).

Una vegada analitzat l'estat que ofería la patologia de l'estructura es va considerar pertinent que en aquesta fase sols s'actués en la fissura que presentava. Tan sols es va procedir a omplir el buit amb morter de calç projectat per tal de garantir-ne la consolidació. El tram intervingut es localitza al costat septentrional que transcorre transversalment fins a la clau de la volta. Els treballs realitzats van comportar l'omplert de la fissura i rejuntat de les pedres, amb morter de calç, per la cara interior de la volta, per tal de consolidar-la i evitar pèrdua de material.

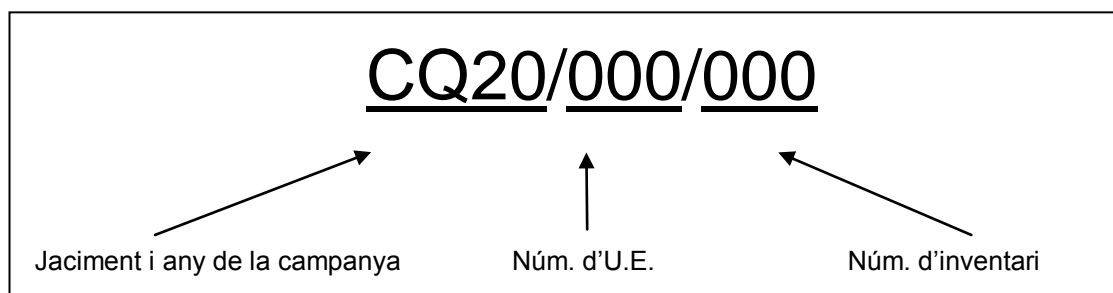

**4 – MATERIAL
ARQUEOLÒGIC**

4. 1 – Consideracions prèvies

L'inventari i el siglat del material arqueològic documentat que es recull en la present memòria arqueològica s'ha realitzat a partir de les següents directrius i disposicions metodologies relatives al sistema de siglat emprat, fent-se aquest en referència a la següent relació de codis:

En aquest inventari de material el codi del jaciment, objecte de la Intervenció Arqueològica, té les sigles comunes a tots els elements del material moble recuperat. Així les sigles **CQ** fa referència a l'abreviatura de –Castell de Querol-, mentre que el numeral **20** a l'any en què es va iniciar la present Intervenció Arqueològica 2020.

L'inventari del material moble ha estat identificat per unitats estratigràfiques (ue), morfologies i tipologies. Només s'ha referenciat amb un número diferencial d'inventari aquelles peces més significatives, que per les seves característiques aporten dades de consideració. La numeració d'aquests elements s'ha donat de forma correlativa des del núm. 1 per a cada una de les ue identificades (ue 000/00).

L'inventari detallat del material arqueològic a què es fa referència en aquest apartat es correspon amb el que s'ha documentat en el decurs de la present intervenció arqueològica. Aquest estudi presenta una relació seriada de cada un dels fragments i elements mobles localitzats amb la finalitat de disposar d'una documentació detallada i exhaustiva de cada un d'ells. Dades que no tan sols han de facilitar la identificació i localització de cada un d'aquests elements sinó que ha de possibilitar els estudis sistemàtics del material moble.

4. 2 – Estudi del material

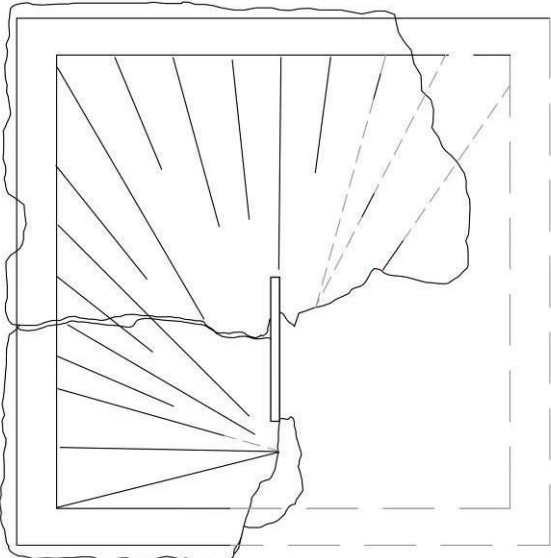
Els treballs arqueològics portats a terme en el marc de la intervenció arqueològica, als quals es refereix la present memòria, van comportar tasques que, essencialment estigueren centrades en el control i seguiment d'actuacions parietals. Així mateix, els rebaixos de terra dels sectors afectats, tot i produir-se una remoció del terreny, van ser puntuals i concretes, limitant-se, tan sols a un rebaix mínim dels nivells superficials d'enderroc documentats. Tot i considerar que els treballs

d'excavació d'aquests estrats no comportaren la localització de material moble associat, cal posar de manifest que en un dels nivells d'enderroc es va recuperar un element moble singular, susceptible de ser considerat arqueològicament. Atès aquesta tessitura, en el present apartat de la present memòria es recull el següent treball documental referit al material arqueològic recuperat. Així, per tant, se'n detalla el seu inventari i estudi.

El procés d'excavació dels nivells localitzats als àmbits on s'ha intervingut, ha permès determinar la seqüència estratigràfica dels estrats d'enderroc que es relacionen amb les estructures arquitectòniques intervingudes. En aquest sentit, que s'ha de considerar l'element recuperat (CQ20-333-01) com una mostra dels materials petris i els objectes mobles susceptibles de ser localitzats en els nivells d'enderroc. La peça es correspon amb un rellotge solar horitzontal portable, fet de terra cuita ceràmica i que per les seves característiques tipològiques i formals esdevé un element singular i rellevant. Adjunt es presenta la fitxa de la peça on se'n detallen les principals dades tècniques així com la informació de la seva representació gràfica.

4. 3 – Dipòsit dels materials

En compliment del que estableix l'article 7.2 del Decret 231/91 del Reglament d'Intervencions arqueològiques els materials mobles recuperats durant el procés d'excavació han estat dipositats, provisionalment, al magatzem de l'arqueòleg director de la intervenció.

Intervenció Arqueològica al Castell de Querol (Querol, Alt Camp) 2020		FITXA CATÀLEG núm. 01	
 			
Referència: CQ20/304/01		Registre estratigràfic: UE 303	
Nom de l'objecte: Rellotge de sol horitzontal		Nom de l'objecte: Perfil sencer	
Material: Terra cuita. Técnica a mà			
Dimensions: 40,00 cm de costat, 4,50 cm de gruix			
Context estratigràfic: Segles XIX - XX		Datació estimada: Segle XVII - XVII	
<p>Descripció: Classificació genèrica: Emmarcat per una forma rectangular on es disposa una figura rectangular que delimita l'àrea de les marques horàries radials. De línies senzilles molt estilitzades fetes amb incisió sobre la peça de terra cuita.</p>			
Tipologia: De de línies concèntriques		Composició: Estilo-axial	
Línies horàries: Hores i mitges hores		Gnòmon: Peça de ferro plana (no conservada)	
Lema: Sense determinar		Numeració: Sense determinar	

5 – CONCLUSIONS

En concloure la presentació dels resultats de les actuacions que es van portar a terme en el marc de la present Intervenció arqueològica al Castell de Querol, subsidiàries de l'adequació de l'accés i les actuacions d'urgència pel condicionament de les estructures cal, en primera instància, incidir en el fet que es van assolir els objectius inicialment previstos. Tant pel que fa a la preservació dels elements patrimonials del conjunt arquitectònic, com pel fet d'haver-se pogut documentar i registrar les parts i elements objecte de l'actuació. I, així mateix, pel fet de possibilitar l'avaluació de les perspectives arqueològiques de cada un dels sectors on es va actuar. Aquesta informació, sens dubte aporta coneixement sobre el conjunt i alhora, permet disposar de dades tant pel seu estudi com per la projecció i definició de noves propostes d'intervenció.

L'actuació associada al projecte de l'adequació de l'accés, va comportar dades sobre l'entorn exterior del recinte castral. En aquest sentit, cal destacar que es va documentar i registrar la morfologia i l'orografia que presenta el terreny en aquest sector de la base del promontori rocós on s'aixeca el castell. La primera actuació va estar sistemàtica i exhaustiva comportant l'esbrossada de tota la superfície de l'àrea del traçat del nou accés, possibilitant disposar d'una visual de la realitat geomorfològica d'aquest sector. A la vegada, aquesta actuació va possibilitar una avaluació de la superfície del terreny, documentar-se un nivell d'enderroc constructiu de potència variable pel pendent que presenta el vessant del promontori. La realització d'un sondeig informatiu, tal vegada, va facilitar la documentació completa de l'estratigrafia del subsòl, localitzant-se la cota on aflora el basament rocós en aquest sector exterior del promontori.

Les actuacions de condicionaments d'urgència de les estructures arquitectòniques del conjunt edificat, tot i tractar-se d'una intervenció d'emergència per tal garantir l'estabilitat dels murs que estaven en precari, els treballs de control i seguiment arqueològic realitzats van aportar dades d'interès arqueològic.

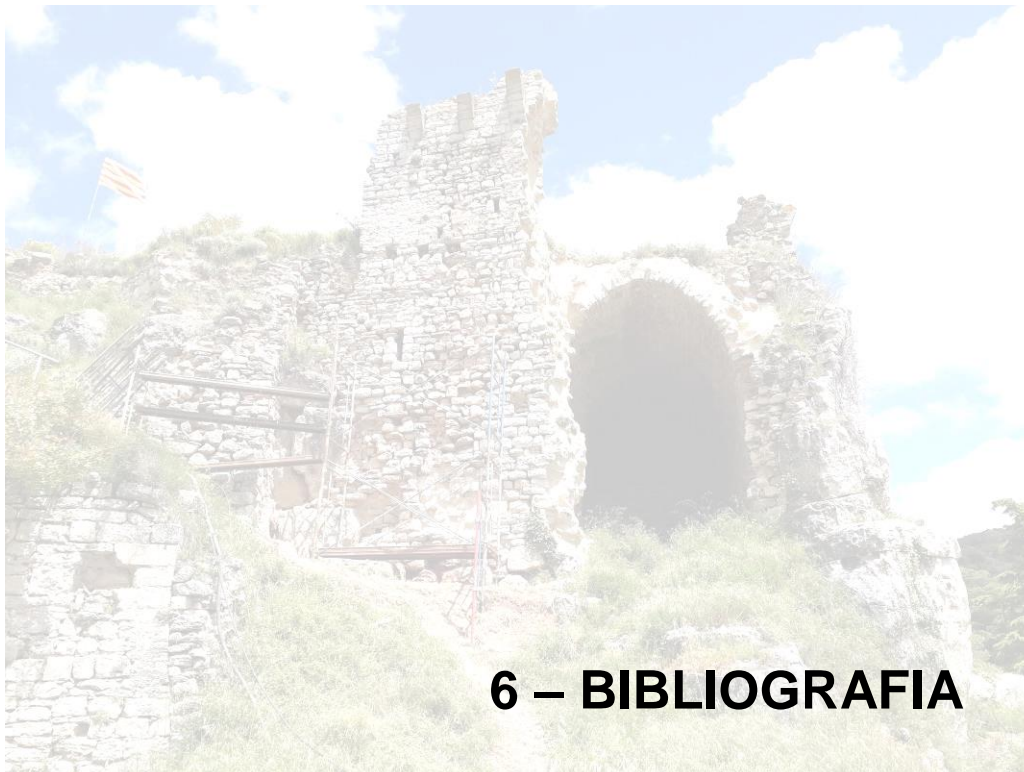
Les actuacions realitzades al mur de tancament de ponent del recinte (núm. 5, núm. 6 i núm.7) van permetre documentar com aquestes es defineixen en un frontal del basament rocós sobre el que s'hi fonamenten directament. Així mateix, les actuacions de condicionament de les estructures del sector del Portal Nou (núm. 8 i núm. 9) també van comportar la consolidació de les fissures, omplint-les amb morter de calç i amb el rejuntat de l'aparell del parament. A la vegada, tot i les pèrdues de la volumetria que oferien els trams intervinguts, es va poder referenciar les característiques tipològiques de l'aparell constructiu del parament d'aquests murs, així com la composició del seu rebliment interior.

Pel que fa a l'actuació al mur de l'estructura de la Torre est, cal destacar-ne la localització d'un element singular, habilitat al gruix de l'interior del mur. Bé que els treballs van ser sols de documentació i avaluació i encara resta pendent la seva excavació, tot sembla indicar que aquesta estructura es correspon amb una latrina. Es tracta d'una infraestructura que posa en relleu la dimensió humana dels elements

poliorcètics i que, en aquest sentit esdevé, a hores d'ara, un dels referents arquitectònic d'interès del conjunt castral.

En relació amb el subsòl, tot i que els treballs d'excavació van ser puntuals, les actuacions realitzades en cada un dels sectors intervinguts van permetre documentar i avaluar les característiques dels nivells d'enderroc que s'hi van localitzar. Posant-se en relleu què aquests nivells més superficials de la seqüència estratigràfica, també aporten coneixement al procés desconstructiu del conjunt, a partir de la primera meitat del segle XIX. I, tal vegada, l'excavació d'aquests estrats va possibilitar recuperar una peça de singular rellevància com és la d'un Rellotge horitzontal portable, fet de terra cuita. Element que, ben segur, per les seves característiques tipològiques i formals, detingué una continuïtat funcional molt dilatada en el temps.

En el seu conjunt, cal considerar que aquesta intervenció, tot i el seu caràcter d'urgència, ha comportat disposar de noves dades sobre la realitat arqueològica i arquitectònica del recinte del castell. A la vegada que els treballs de condicionament de les estructures que s'han portat a terme, n'han de permetre garantir la seva preservació, l'adequació del nou accés, possibilitarà la seva posada en valor, apropant aquest bé patrimonial al conjunt de la societat.

6 – BIBLIOGRAFIA

- Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona. Fons Institucional. AHCB-421/FI-08.4 Catàleg del Fons. Arxiu Notarial (2020). 1713, juliol 29 *Inventari de Felicià de Saiol i de Barbarà, cavaller de Sant Joan de Jerusalem*, f.17.
- Castells de frontera. Una ruta de gran potencialitat turística* (2010). Col·lecció guies turístiques de Catalunya. Agència catalana de turisme. Generalitat de Catalunya. Departament d'Empresa i Ocupació.
- BERENGUER i TOMAS, M. Isabel (2013) *El fil de la memòria, Querol, Montagut, Esblada, Bonany i Valldosera: una mirada al passat*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls.
- BOLÓS MASCLANS, Jordi (1995) "Querol" a *Catalunya Romànica*. "El Tarragonès, el Baix Llobregat, l'Alt Camp, el Priorat, la Conca de Barberà". Vol XXI. Enciclopèdia Catalana. Barcelona. p 347-349
- BORT, Eugenia; LOPEZ, Mònica; PUERTO, Carla (2008) "La conservació d'elements constructius a jaciments arqueològics: l'exemple del Castell de Selmella". *Resclosa, La*, Núm. 12, p. 21-38
- ESPAÑOL BERTRAN, Francesca (1995) "El maestro de los Alemany de Cervelló y la primera escultura trecentista en Tarragona". *Revista LOCVS AMCENVS I*. p. 61-74
- FORT i COGUL, Eufemià (1968) *El llibre de Valldosera*. Publicat per l'Institut d'Estudis Catalans.
- GULSOY, Joseph (1996). "Quer "roca, penyal" i la seva família en la toponímia catalana". *Revista Llegua & literatura*,7. Societat catalana de la llengua i literatura. IEC. p 167-208
- LOPEZ, Jordi; FONTANALS, Marta; VERGÈS, Josep Maria; ZARAGOZA, Josep (2010) *La torre d'Esblada (Querol): una nova fortificació medieval a la Conca del Gaià*. Actes del IV Congrés d'Arqueologia medieval i moderna a Catalunya. Tarragona, del 10 al 13 de juny de 2010. Volum II. p. 1009-1010
- LOPEZ, Jordi; FONTANALS, Marta; VERGÈS, Josep Maria; ZARAGOZA, Josep (2010) "L'accés al Castell de Pinyana (Querol, Alt camp) Reinterpretació. Estudi Estructural i proposta de reconstrucció ideal." Actes del IV Congrés d'Arqueologia medieval i moderna a Catalunya. Tarragona, del 10 al 13 de juny de 2010. Volum II. p. 1007-1018
- MALUQUER de MOTES, J; GIRÓ, P; MASACHS, J.M (1963) *Excavaciones en sepulcros megalíticos de Valldosera: Querol, Tarragona*. Ministerio de Educación Nacional. Direccion General de Bellas Artes. Madrid.
- MARTÍ FRAGA, Eduard (2009) *La classe dirigent catalana. Els membres de la conferència dels tres comuns i del braç militar (1697-1714)*. Estudis, 51. Fundació Noguera. Barcelona.
- MIQUEL LOPEZ, Júlia.(2000) "El llinatge dels Cervelló" *Resclosa, Vila rodona*, Núm. 4, p. 33-52
- MIQUEL LOPEZ, Júlia.(2000) "Estratègies senyoriales per a la formació d'un domini: els Cervelló a l'edat mitjana". *Miscel·lània penedesenca*, Vilafranca, Vol. 25, p. 317-58

- MIQUEL LOPEZ, Júlia (2001). "Els Cervelló, barons de Querol-Montagut a l'edat mitjana". Miscel·lània Penedesenca, vol 26. Vilafranca del Penedès. p 165-202
- MIQUEL, Marina; SANTESMASES, Josep i SAUMELL, Dolors (1999) *Els castells del Gaià*. Les Guies de l'IEV. Edicions Cossetània. Valls
- LLENAS i ROVIRA, Josep (2000) *Reculls històrics de Montagut i Valldossera*. Publicat per l'Institut d'Estudis Vallencs. Estudis comarcals, 17. Valls.
- LIAÑO MARTINES, Emma (1983). *Inventario artístico de Tarragona y su provincia*. Dirección General de Bellas Artes. Ed. Ministerio de Cultura.
- PASTOR i BATALLA, Isidre (2019). *Memòria Intervenció Arqueològica al Castell de Querol. Consolidació d'urgència*. Ajuntament de Querol.
- PUIG, Eduard (2008) "Les insaculacions de la Diputació del General de Catalunya: el cas dels germans Saiol i Josep Ciges (1687-1688)". Pedralbes: revista d'història moderna. Núm. 28. p. 673-688
- ROVIRA i GÓMEZ, Salvador-J (2012) "Aproximació a la baixa noblesa de les comarques meridionals del Principat de Catalunya durant l'edat moderna". Revista Paratge, 25. Publicat. p.109-120
- ROVIRA i GÓMEZ, Salvador-J (2014) "Els senyoriis laics del Camp de Tarragona (segles XVIII)". Butlletí Arqueològic, V ,36-37. Publicat per la Reial Societat Arqueològica Tarraconense. p.263-270
- SELFA SASTRE, Moises (2010) *Els noms de lloc i de persona del terme municipal de Querol: Querol, Montagut, Valldossera i Esblada*. Ed. Silva, Tarragona

7 – ANNEXOS

**ANNEX 1 – Fitxes
Unitats Estratigràfiques**

Intervenció Arqueològica Castell de Querol -Accès i Consolidació d'urgència- 2020

Fitxa Unitat Estratigràfica		100	
Zona:	Sector: 01 a 06	Cronologia	Geològic
Definició:	Geològic		
Descripció	Substrat geològic, basament rocós.		
Materials arqueològics:			
Igual a:	ue 300, ue 400, ue 500, ue 800	Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	ue 602
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a:		Se li recolza:	ue 301, ue 303, ue 306, ue 308, ue 309
S'entrega a		Se li entrega:	

Fitxa Unitat Estratigràfica		301	
Zona:	Sector: 03	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Mur de 1,10 m d'amplada que és fet amb aparell regular de pedra carejada de certa regularitat formal que són disposades guardant una horitzontalitat disposada i lligat amb morter de calç.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a:	ue 100	Se li recolza:	
S'entrega a	ue 302, ue 304	Se li entrega:	

Intervenció Arqueològica Castell de Querol -Accès i Consolidació d'urgència- 2020

Fitxa Unitat Estratigràfica		302	
Zona:	Sector: 03	Cronologia	Segles XIX-XXI
Definició:	Estrat		
Descripció	Nivell de sedimentació natural compost per terres de matriu sorreca orgànica amb presència de substrat vegetal i una potència d'uns 10 cm.		
Materials arqueològics:			
Igual a:	Equivalent a:		
Rebleix a::	És reblert per:		
Cobreix a: ue 304	És cobert per:		
Talla a:	Tallat per:		
Es recolza a:	Se li recolza:		
S'entrega a ue 301, ue 303, u	Se li entrega:		

Fitxa Unitat Estratigràfica		303	
Zona:	Sector: 03	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Mur de 1,10 m d'amplada que és fet amb aparell regular de pedra carejada de certa regularitat formal que són disposades guardant una horitzontalitat disposada i lligat amb morter de calç.		
Materials arqueològics:			
Igual a:	Equivalent a:		
Rebleix a::	És reblert per:		
Cobreix a:	És cobert per:		
Talla a:	Tallat per:	ue 305	
Es recolza a: ue 100, ue 306	Se li recolza:	ue 306	
S'entrega a	Se li entrega:	ue 302, ue 304	

Intervenció Arqueològica Castell de Querol -Accès i Consolidació d'urgència- 2020

Fitxa Unitat Estratigràfica		304	
Zona:	Sector: 03	Cronologia	Segles XIX-XX
Definició:	Estrat		
Descripció	Nivell d'enderroc conformat per terres i runes amb restes constructives, essencialment blocs d'argamassa de calç, fragments de teules, pedres carejades amb empremtes de calç i alguns fragments ceràmics.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::	ue 305	És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	ue 302
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a:		Se li recolza:	
S'entrega a	ue 301, ue 303, u	Se li entrega:	

Fitxa Unitat Estratigràfica		305	
Zona:	Sector: 03	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Fornícula de planta rectangular d'1,10 m d'amplada per 1,25 m de fons cobert amb volta d'arc de mig punt lleugerament apuntada i revestida a l'interior amb pedra carrejada.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	ue 304
Cobreix a:		És cobert per:	
Talla a:	ue 303	Tallat per:	
Es recolza a:		Se li recolza:	
S'entrega a		Se li entrega:	

Intervenció Arqueològica Castell de Querol -Accès i Consolidació d'urgència- 2020

Fitxa Unitat Estratigràfica		306	
Zona:	Sector: 03	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Mur de 1,10 m d'amplada que és fet amb aparell regular de pedra carejada de certa regularitat formal que són disposades guardant una horitzontalitat disposada i lligat amb morter de calç.		
Materials arqueològics:			
Igual a:	Equivalent a:		
Rebleix a::	És reblert per:		
Cobreix a:	És cobert per:		
Talla a:	Tallat per:		
Es recolza a: ue 100, ue 303	Se li recolza:	ue 303, ue 307, ue 309	
S'entrega a	Se li entrega:	ue 302, ue 304, ue 310	

Fitxa Unitat Estratigràfica		307	
Zona:	Sector: 03	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Volta d'arc apuntat fet de pedra carejada de forma regular de secció rectangular disposada de pla i lligades amb morter de calç, que conformen el dovellat de l'estructura.		
Materials arqueològics:			
Igual a:	Equivalent a:		
Rebleix a::	És reblert per:		
Cobreix a:	És cobert per:		
Talla a:	Tallat per:		
Es recolza a: ue 306, ue 308	Se li recolza:		
S'entrega a	Se li entrega:		

Intervenció Arqueològica Castell de Querol -Accès i Consolidació d'urgència- 2020

Fitxa Unitat Estratigràfica		308	
Zona:	Sector: 03	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Mur de 1,10 m d'amplada que és fet amb aparell regular de pedra carejada de certa regularitat formal que són disposades guardant una horitzontalitat disposada i lligat amb morter de calç.		
Materials arqueològics:			
Igual a:	Equivalent a:		
Rebleix a::	És reblert per:		
Cobreix a:	És cobert per:		
Talla a:	Tallat per:		
Es recolza a: ue 100	Se li recolza:	ue 307	
S'entrega a	Se li entrega:	ue 310	

Fitxa Unitat Estratigràfica		309	
Zona:	Sector: 03	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Arrancament del mur de tancament orientat nord-sud d'un 1,00 m d'amplada que és fet amb aparell regular de pedra carejada de certa regularitat formal que són disposades guardant una horitzontalitat disposada i lligat amb morter de calç.		
Materials arqueològics:			
Igual a:	Equivalent a:		
Rebleix a::	És reblert per:		
Cobreix a:	És cobert per:		
Talla a:	Tallat per:		
Es recolza a: ue 100, ue 306	Se li recolza:		
S'entrega a	Se li entrega:		

Intervenció Arqueològica Castell de Querol -Accès i Consolidació d'urgència- 2020

Fitxa Unitat Estratigràfica		310	
Zona:	Sector: 03	Cronologia	Segles XIX-XX
Definició:	Estrat		
Descripció	Nivell d'enderroc conformat per terres i runes amb restes constructives, essencialment blocs d'argamassa de calç, fragments de teules, pedres carejades amb empremtes de calç i alguns fragments ceràmics.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a:		Se li recolza:	
S'entrega a	ue 306, ue 308	Se li entrega:	

Fitxa Unitat Estratigràfica		401	
Zona:	Sector: 04	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Mur de 1,60 m d'amplada amb un parament a les seves dos cares exteriors fet d'aparell regular de pedra carejada de certa regularitat disposada, guardant una horitzontalitat i amb un rebliment interior de pedruscall lligat amb morter de calç.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a:	ue 100	Se li recolza:	
S'entrega a		Se li entrega:	

Intervenció Arqueològica Castell de Querol -Accès i Consolidació d'urgència- 2020

Fitxa Unitat Estratigràfica		402	
Zona:	Sector: 04	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Volta d'arc apuntat fet de pedra carejada de forma regular de secció rectangular disposada de pla i lligades amb morter de calç, que conformen el dovellat de l'estructura.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a:	ue 404, ue 405	Se li recolza:	
S'entrega a		Se li entrega:	

Fitxa Unitat Estratigràfica		403	
Zona:	Sector: 04	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Part dels ronyons de la volta d'arc apuntant que són colmatats amb pedruscall divers, lligat amb morter de calç.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a:	ue 402, ue 404, u	Se li recolza:	
S'entrega a		Se li entrega:	

Intervenció Arqueològica Castell de Querol -Accès i Consolidació d'urgència- 2020

Fitxa Unitat Estratigràfica		404	
Zona:	Sector: 04	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Mur de 1,60 m d'amplada amb un parament a les seves dos cares exteriors fet d'aparell regular de pedra carejada de certa regularitat disposada, guardant una horitzontalitat i amb un rebliment interior de pedruscall lligat amb morter de calç.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a: ue 100		Se li recolza:	ue 402, ue 403
S'entrega a		Se li entrega:	

Fitxa Unitat Estratigràfica		405	
Zona:	Sector: 04	Cronologia	Segles XIII-XIV
Definició:	Estructura		
Descripció	Mur de 070 m d'amplada amb un parament a les seves dos cares exteriors fet d'aparell regular de pedra carejada de certa regularitat disposada, guardant una horitzontalitat i lligat amb morter de calç.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a: ue 100		Se li recolza:	ue 402, ue 403
S'entrega a		Se li entrega:	

Intervenció Arqueològica Castell de Querol -Accès i Consolidació d'urgència- 2020

Fitxa Unitat Estratigràfica		501	
Zona:	Sector: 05	Cronologia	Segles XII-XIII
Definició:	Estructura		
Descripció	Mur fet amb un aparell de maçoneria compost per pedra desbastada, força regular, disposada guardant una certa regularització horitzontal i lligada amb morter de calç.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a: ue 100		Se li recolza:	
S'entrega a		Se li entrega:	ue 503

Fitxa Unitat Estratigràfica		502	
Zona:	Sector: 05	Cronologia	Segles XII-XIII
Definició:	Estructura		
Descripció	Mur fet amb un aparell de maçoneria compost per pedra desbastada força regular disposada guardant una certa regularització horitzontal i lligada amb morter de calç.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a: ue 100		Se li recolza:	
S'entrega a		Se li entrega:	ue 503

Intervenció Arqueològica Castell de Querol -Accès i Consolidació d'urgència- 2020

Fitxa Unitat Estratigràfica		503	
Zona:	Sector: 05	Cronologia	Segles XIX-XX
Definició:	Estrat		
Descripció	Nivell d'enderroc conformat per terres i runes amb restes constructives, essencialment blocs d'argamassa de calç, fragments de teules, pedres carejades amb empremtes de calç i alguns fragments ceràmics.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:		És cobert per:	
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a:		Se li recolza:	
S'entrega a	ue 501, ue 502	Se li entrega:	

Fitxa Unitat Estratigràfica		801	
Zona:	Sector: 06	Cronologia	Segles XX-XXI
Definició:	Estrat		
Descripció	Nivell compost per terres de matriu sorrenca molt orgàniques i de color marró fosc.		
Materials arqueològics:			
Igual a:		Equivalent a:	
Rebleix a::		És reblert per:	
Cobreix a:	ue 802	És cobert per:	
Talla a:		Tallat per:	
Es recolza a:		Se li recolza:	
S'entrega a		Se li entrega:	

Intervenció Arqueològica Castell de Querol -Accès i Consolidació d'urgència- 2020

Fitxa Unitat Estratigràfica		802
Zona:	Sector: 06	Cronologia Segles XIX-XX
Definició:	Estrat	
Descripció	Nivell d'enderroc conformat per terres i runes amb restes constructives, essencialment blocs d'argamassa de calç, fragments de teules, pedres carejades amb empremtes de calç i alguns fragments ceràmics.	
Materials arqueològics:		
Igual a:		Equivalent a:
Rebleix a::		És reblert per:
Cobreix a: ue 100		És cobert per: ue 801
Talla a:		Tallat per:
Es recolza a:		Se li recolza:
S'entrega a		Se li entrega:

**ANNEX 2 – Documentació
gràfica**

Registre documentació gràfica.

La present Intervenció Arqueològica ha comportat la realització d'una documentació fotogràfica sistemàtica i exhaustiva dels treballs i actuacions que s'han portat a terme i de les parts afectades de les estructures objecte de les tasques de consolidació.

Les imatges que es recullen en el present inventari es corresponen amb un fitxer adjunt en format digital (.jpg) amb una resolució mínima de 300 dpi i un format mínim de 20 x 30 a color. En aquest document es fa una relació de les imatges d'acord amb les sigles de la intervenció **CQ20 (Castell de Querol)** i l'any d'intervenció **2020**. El número de la referència de la imatge és el que s'ha fet servir per identificar-la en el text del document de la Memòria.

Imatge núm. 01 Fitxer: CQ20-01.jpg

Imatge núm. 02 Fitxer: CQ20-02.jpg

Imatge núm. 03 Fitxer: CQ20-03.jpg

Imatge núm. 04 Fitxer: CQ20-04.jpg

Imatge núm. 05 Fitxer: CQ20-05.jpg

Imatge núm. 06 Fitxer: CQ20-06.jpg

Imatge núm. 07 Fitxer: CQ20-07.jpg

Imatge núm. 08 Fitxer: CQ20-08.jpg

Imatge núm. 09 Fitxer: CQ20-09.jpg

Imatge núm. 10 Fitxer: CQ20-10.jpg

Imatge núm. 11 Fitxer: CQ20-11.jpg

Imatge núm. 12 Fitxer: CQ20-12.jpg

Imatge núm. 13 Fitxer: CQ20-13.jpg

Imatge núm. 14 Fitxer: CQ20-14.jpg

Imatge núm. 15 Fitxer: CQ20-15.jpg

Imatge núm. 16 Fitxer: CQ20-16.jpg

Imatge núm.17 Fitxer: CQ20-17.jpg

Imatge núm. 18 Fitxer: CQ20-18.jpg

Imatge núm. 19 Fitxer: CQ20-19.jpg

Imatge núm. 20 Fitxer: CQ20-20.jpg

Imatge núm. 21 Fitxer: CQ20-21.jpg

Imatge núm. 22 Fitxer: CQ20-22.jpg

Imatge núm. 23 Fitxer: CQ20-23.jpg

Imatge núm. 24 Fitxer: CQ20-24.jpg

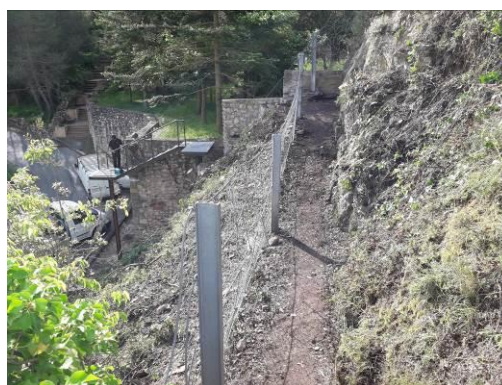
Imatge núm. 25 Fitxer: CQ20-25.jpg

Imatge núm. 26 Fitxer: CQ20-26.jpg

Imatge núm. 27 Fitxer: CQ20-27.jpg

Imatge núm. 28 Fitxer: CQ20-28.jpg

Imatge núm. 29 Fitxer: CQ20-29.jpg

Imatge núm. 30 Fitxer: CQ20-30.jpg

Imatge núm. 31 Fitxer: CQ20-31.jpg

Imatge núm. 32 Fitxer: CQ20-32.jpg

Imatge núm. 33 Fitxer: CQ20-33.jpg

Imatge núm. 34 Fitxer: CQ20-34.jpg

Imatge núm. 35 Fitxer: CQ20-35.jpg

Imatge núm. 36 Fitxer: CQ20-36.jpg

Imatge núm. 37 Fitxer: CQ20-37.jpg

Imatge núm. 38 Fitxer: CQ20-38.jpg

Imatge núm. 39 Fitxer: CQ20-39.jpg

Imatge núm. 40 Fitxer: CQ20-40.jpg

Imatge núm. 41 Fitxer: CQ20-41.jpg

Imatge núm. 42 Fitxer: CQ20-42.jpg

Imatge núm. 43 Fitxer: CQ20-43.jpg

Imatge núm. 44 Fitxer: CQ20-44.jpg

Imatge núm. 45 Fitxer: CQ20-45.jpg

Imatge núm. 46 Fitxer: CQ20-46.jpg

Imatge núm. 47 Fitxer: CQ20-47.jpg

Imatge núm. 48 Fitxer: CQ20-48.jpg

	
<p>Imatge núm. 49 Fitxer: CQ20-49.jpg</p>	<p>Imatge núm. 50 Fitxer: CQ20-50.jpg</p>
	
<p>Imatge núm. 51 Fitxer: CQ20-51.jpg</p>	<p>Imatge núm. 52 Fitxer: CQ20-52.jpg</p>
	
<p>Imatge núm. 53 Fitxer: CQ20-53.jpg</p>	<p>Imatge núm. 54 Fitxer: CQ20-55.jpg</p>

Imatge núm. 55 Fitxer: CQ20-55.jpg

Imatge núm. 56 Fitxer: CQ20-56.jpg

Imatge núm. 57 Fitxer: CQ20-57.jpg

Imatge núm. 58 Fitxer: CQ20-58.jpg

Imatge núm. 59 Fitxer: CQ20-59.jpg

Imatge núm. 60 Fitxer: CQ20-60.jpg

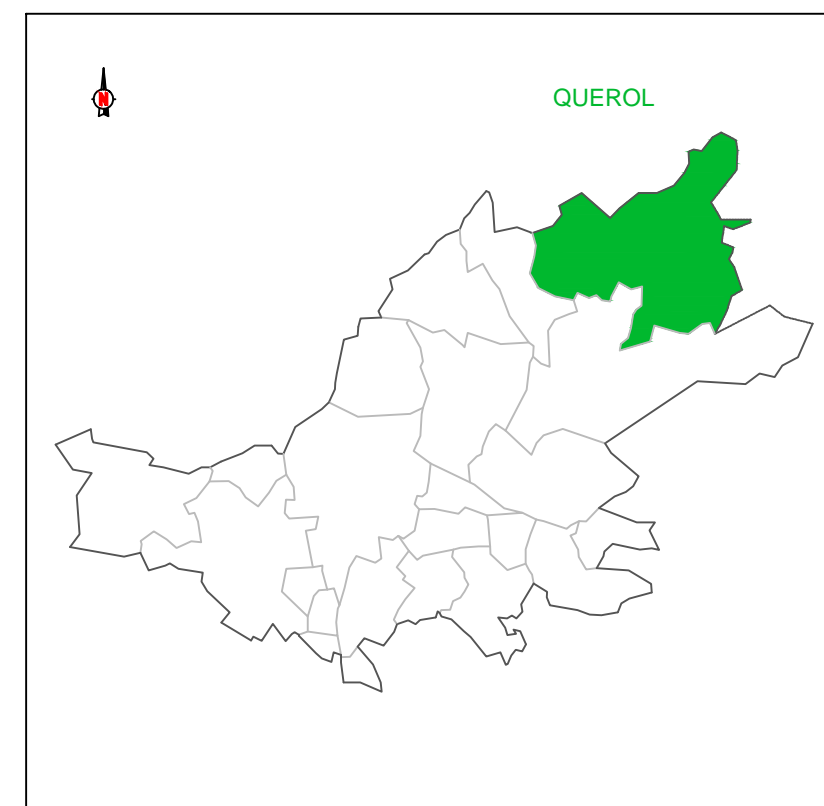
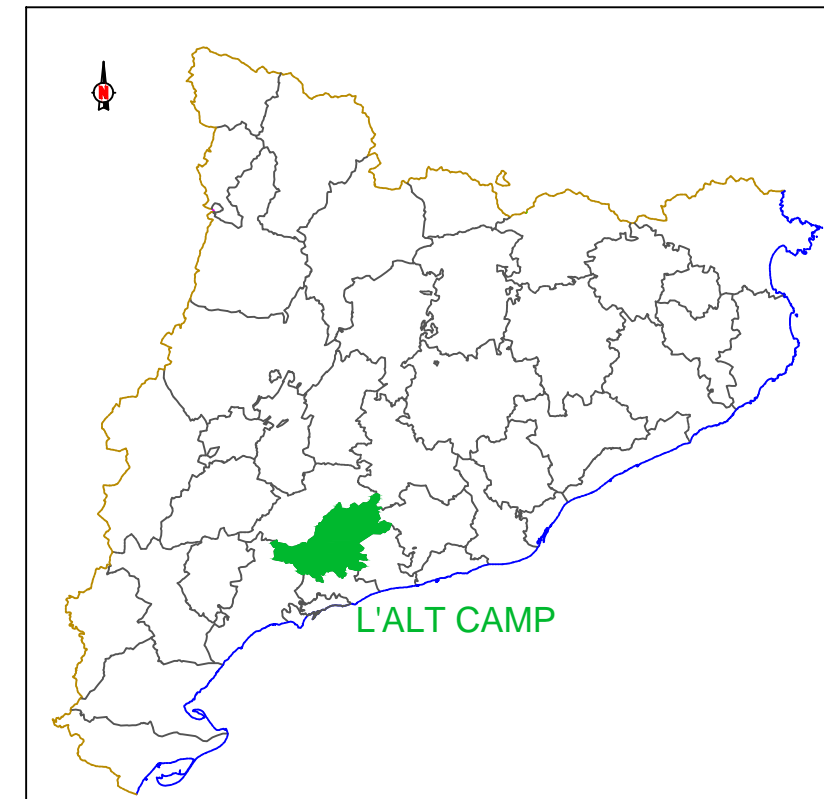

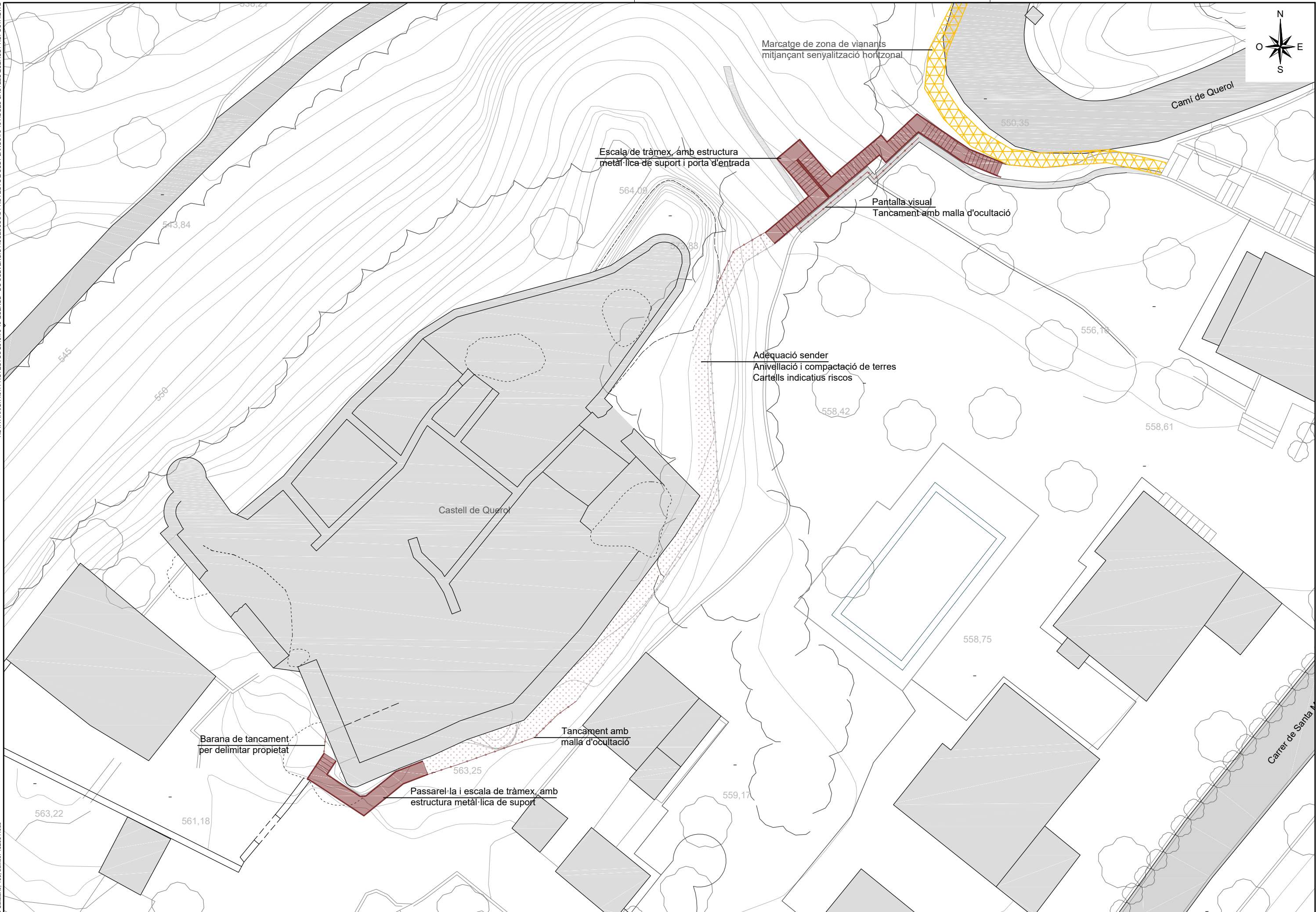
ANNEX 3 – Planimetries

RELACIÓ DE PLÀNOLS

<i>nom</i>	<i>escala</i>
01 - Situació i emplaçament	1/1250.000
02 - Planta Projecte Adequació Accés	1/250
03 - Planta General àmbit intervenció	1/300
04 - Planta General Actuacions	1/200
05 - Planta Àmbit actuació Itinerari	1/50
06 - Secció Àmbit actuació Itinerari	1/50
07 - Alçat Actuació núm. 6 i núm. 7	1/100
08 - Alçat Actuació núm. 8 i núm. 9	1/25

SITUACIÓ

 INGENIERIA SEARE	TITULAR AJUNTAMENT DE QUEROL	PROJECTE 70-19	TÍTOL DEL PROJECTE ADEQUACIÓ DE L'ACCÉS AL CASTELL DE QUEROL	DATA FEBRER 20	Dibuixat: J.L.S.	AUTORS ENG. TEC. D'OBRES PÚBLIQUES ARQUITECTA JOAN SIMÓ MARTÍNEZ Nº Col. 13.222 MONTSERRAT OLIVA BOADA Nº Col. 38153-5	ESCALA 1:250 DIN A-3	TÍTOL DEL PLANOL ACTUACIONS PLANTA GENERAL	PLANOL A02	FULL 01 DE 01
					Comprovat: JSM					

ACTUACIÓ-05

FOTO-01

FOTO-02

ACTUACIÓ-06

FOTO-03

FOTO-04

ACTUACIÓ-07

FOTO-05

ACTUACIÓ-08

FOTO-06

FOTO-07

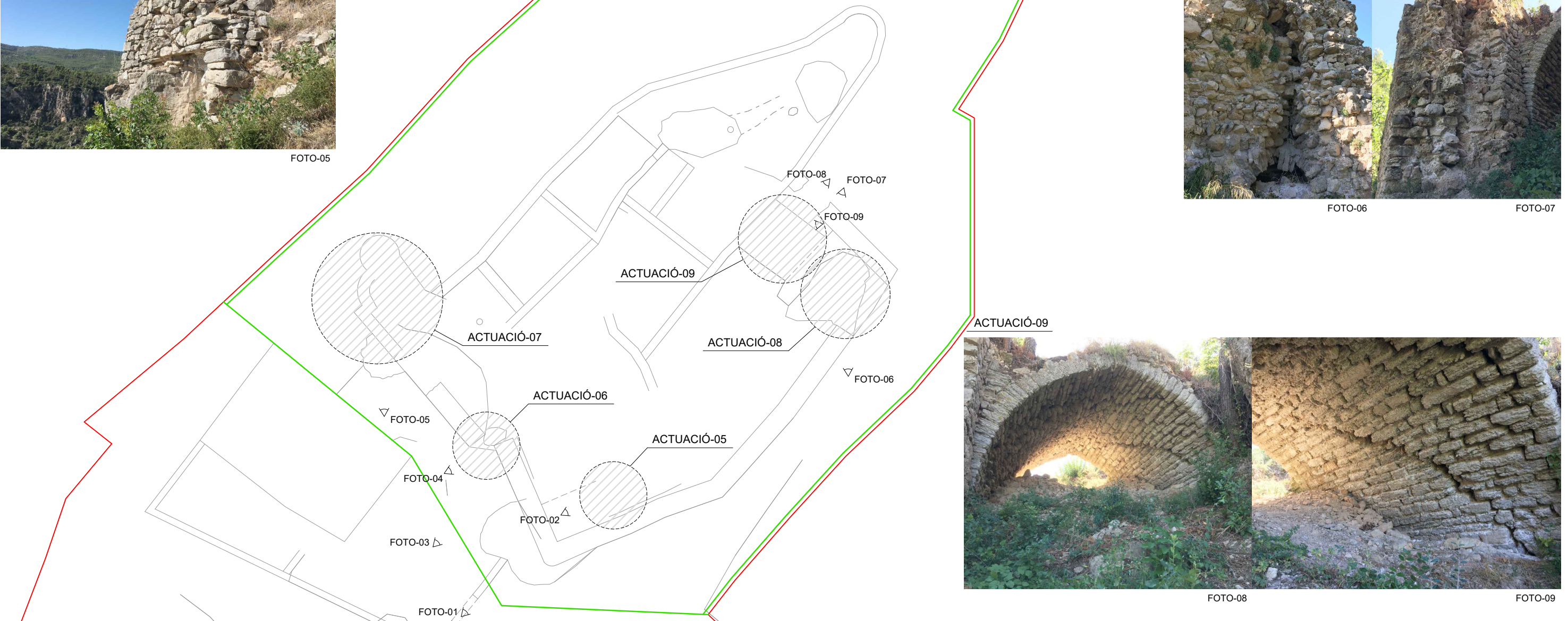
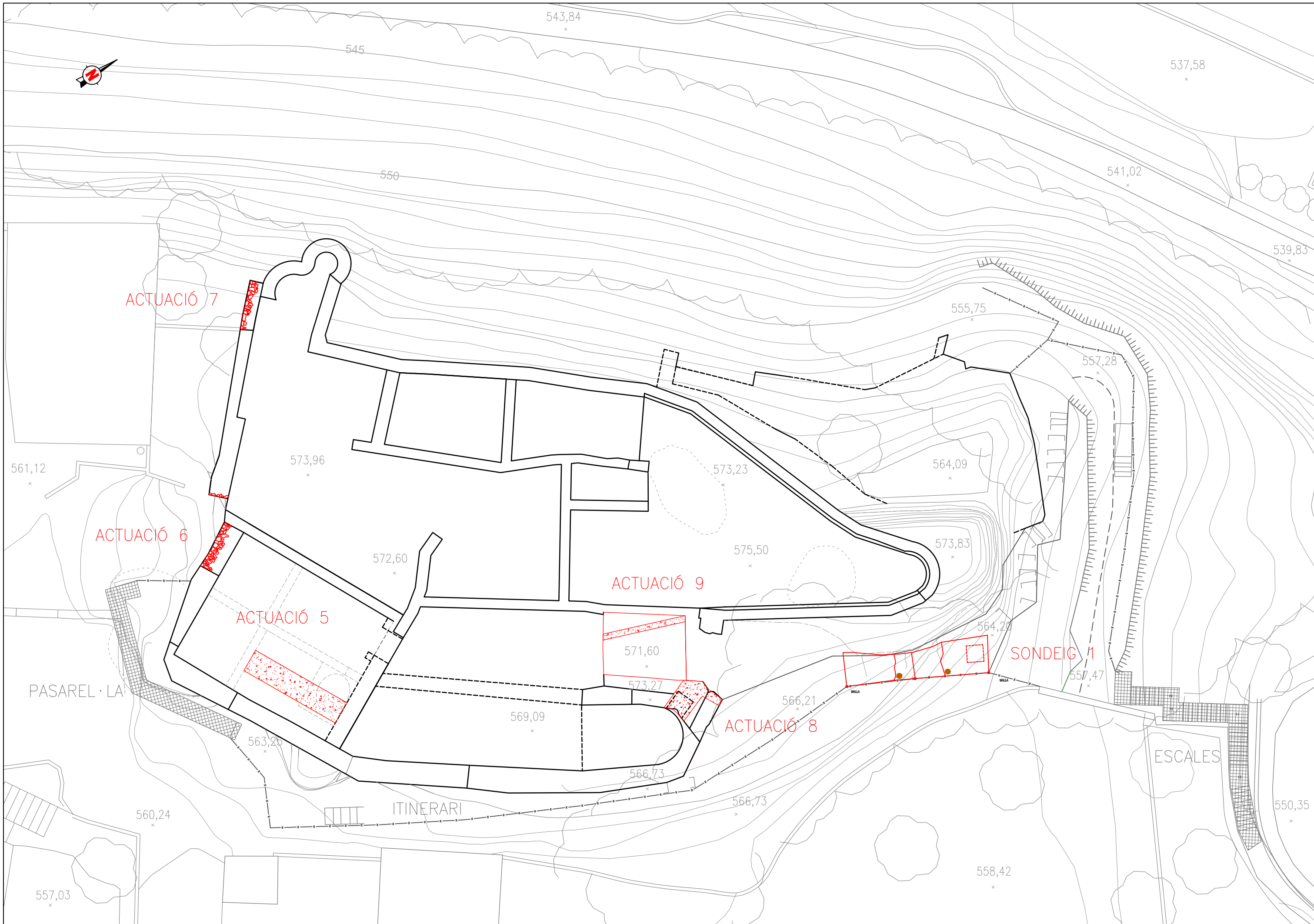
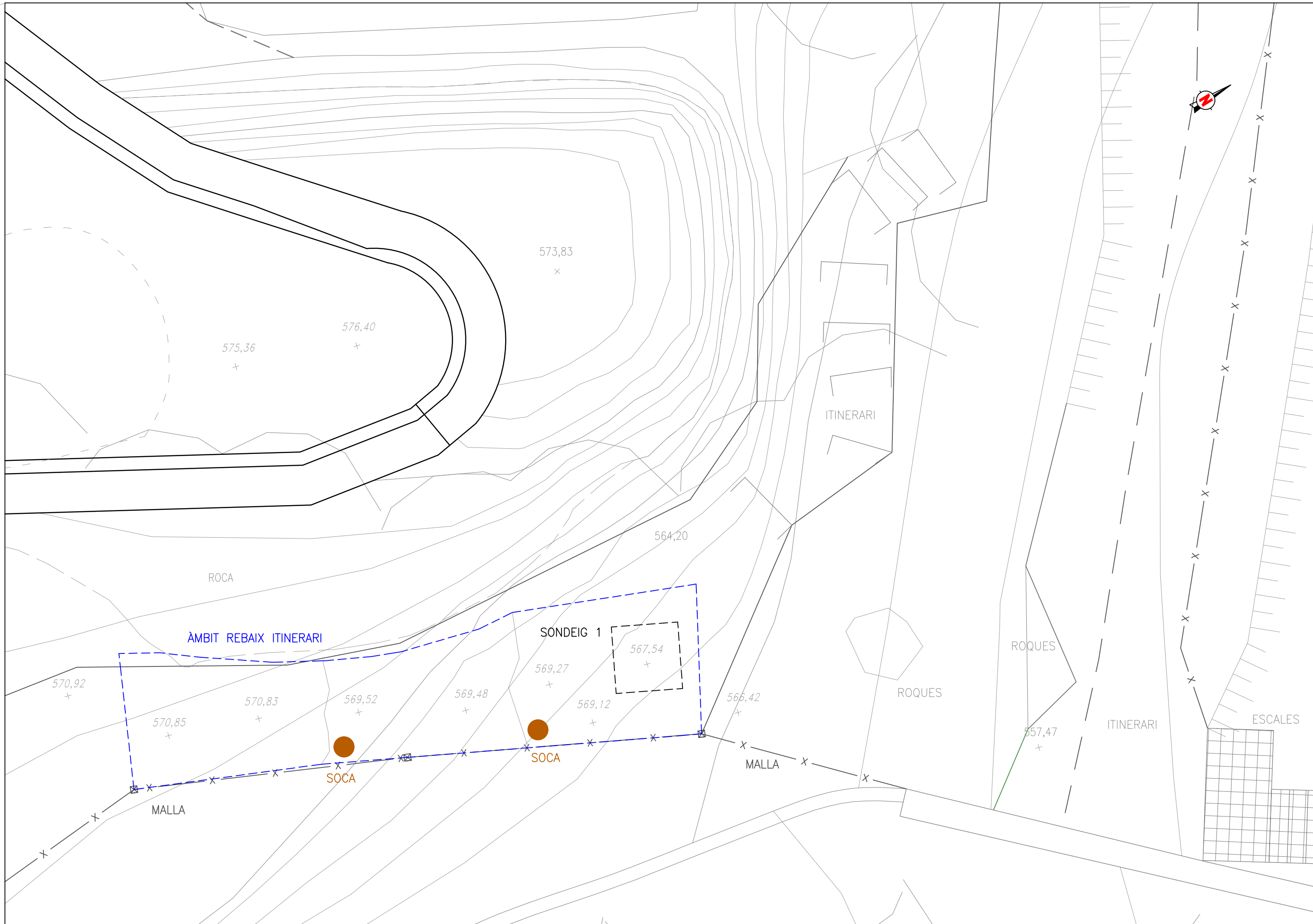
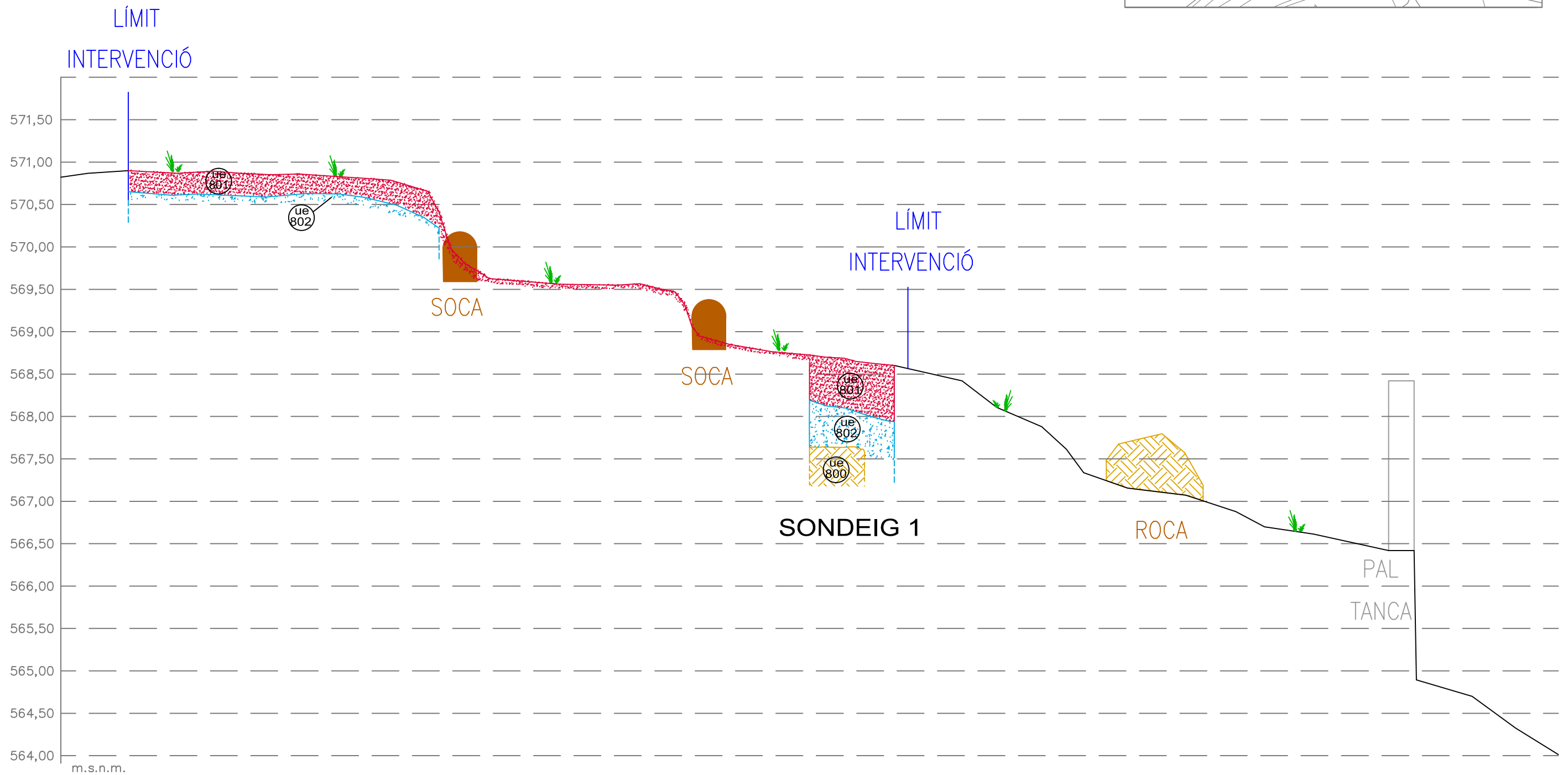
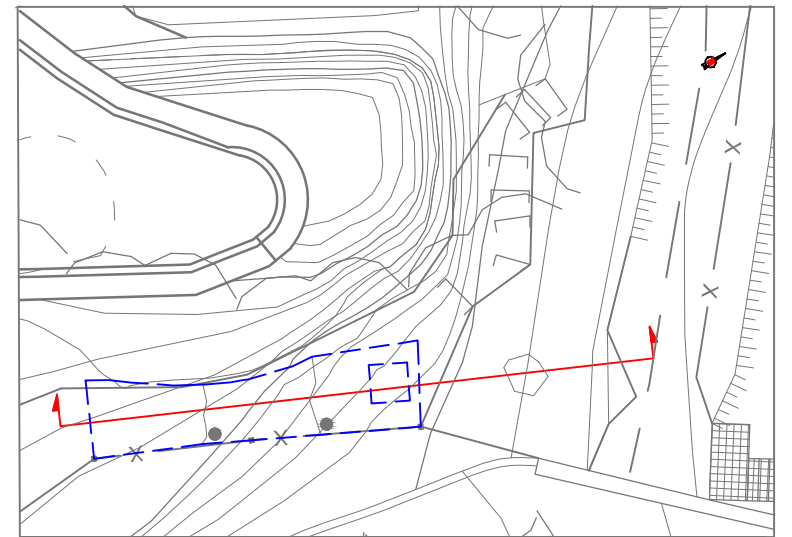

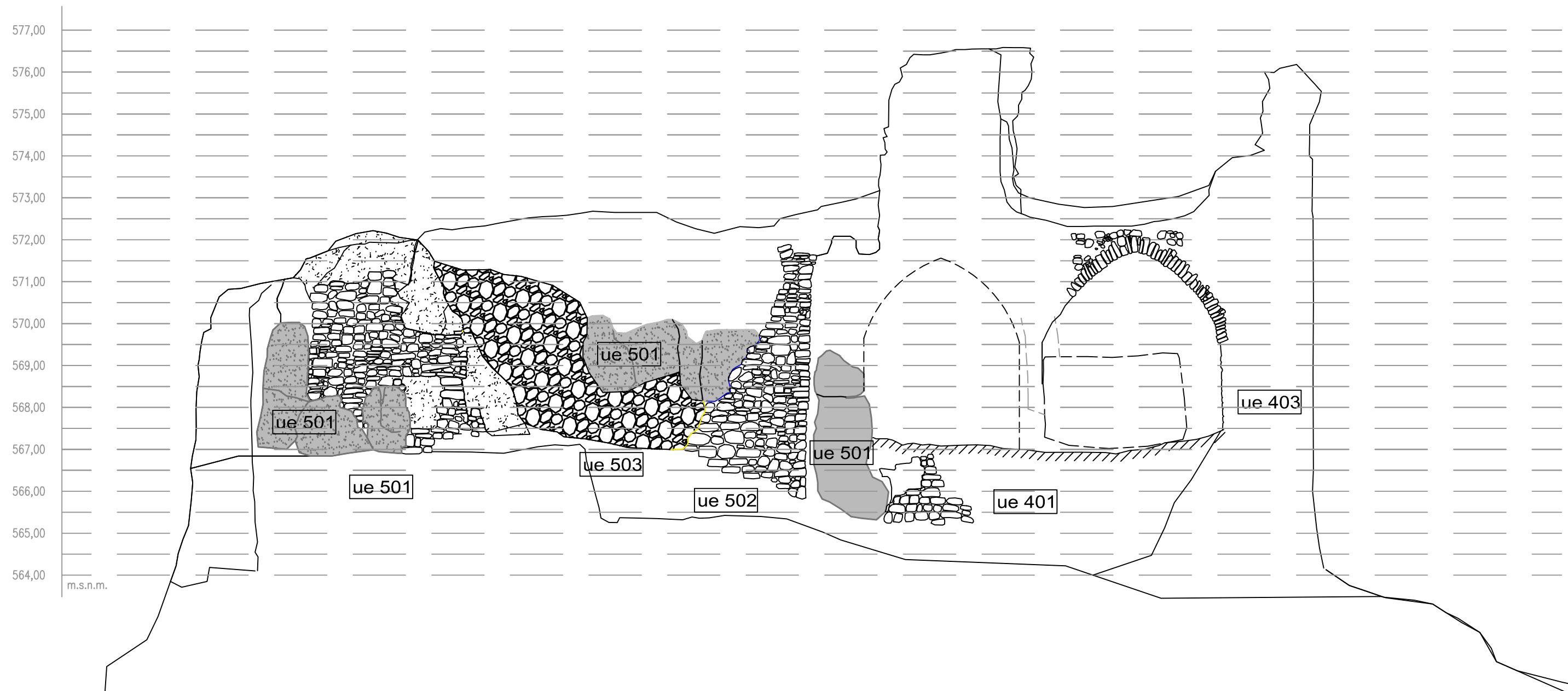
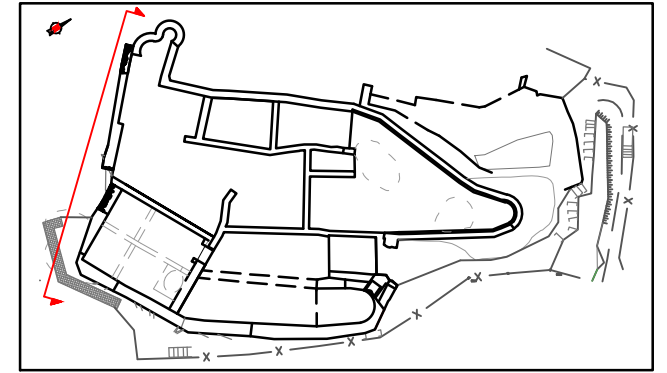
FOTO-08

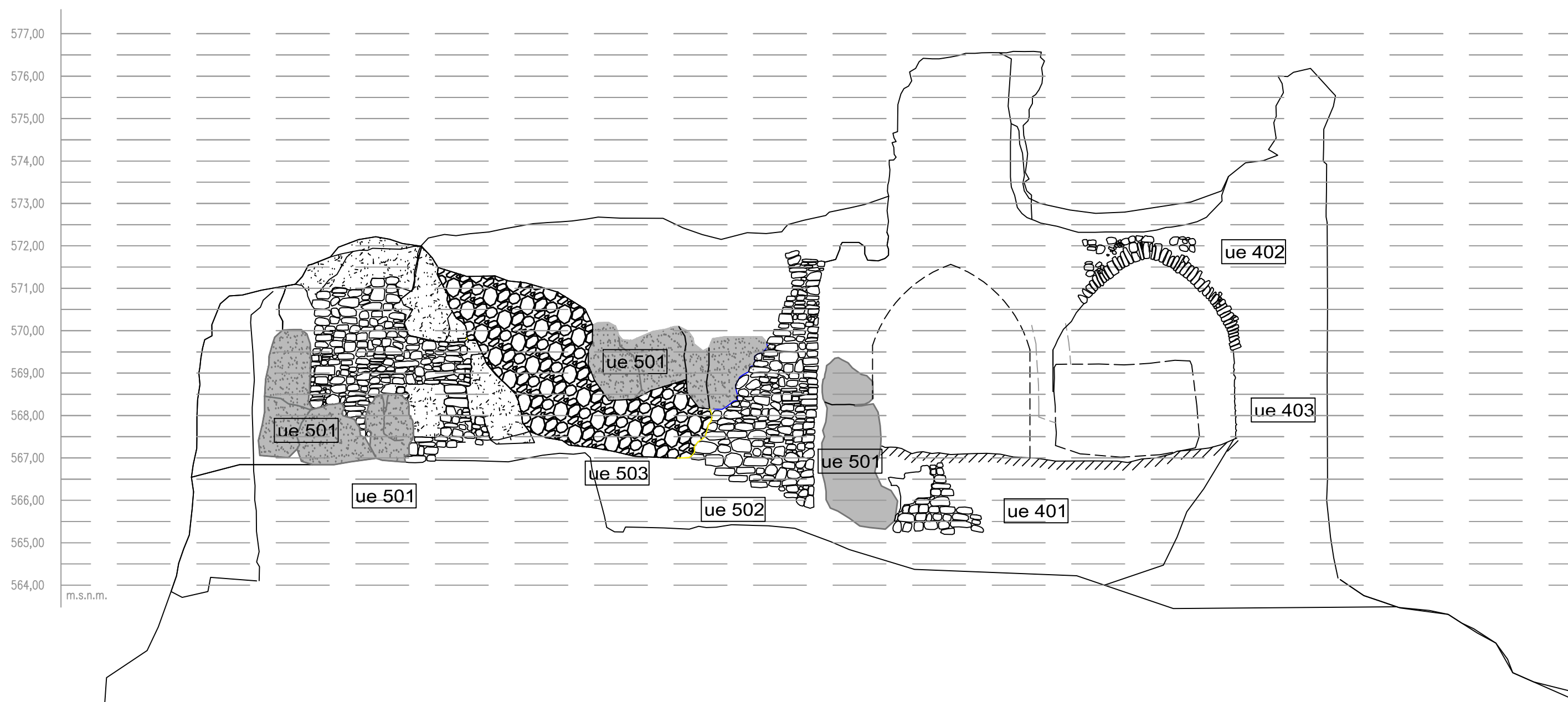
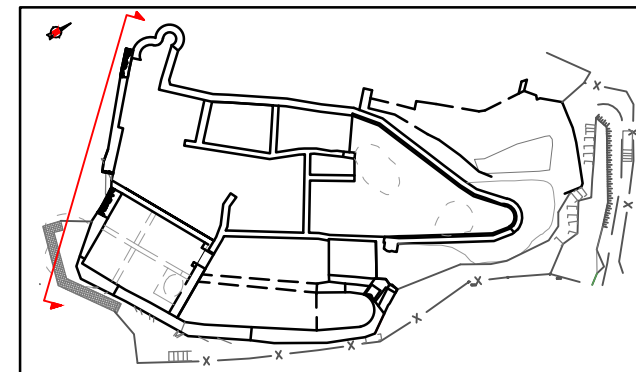
FOTO-09

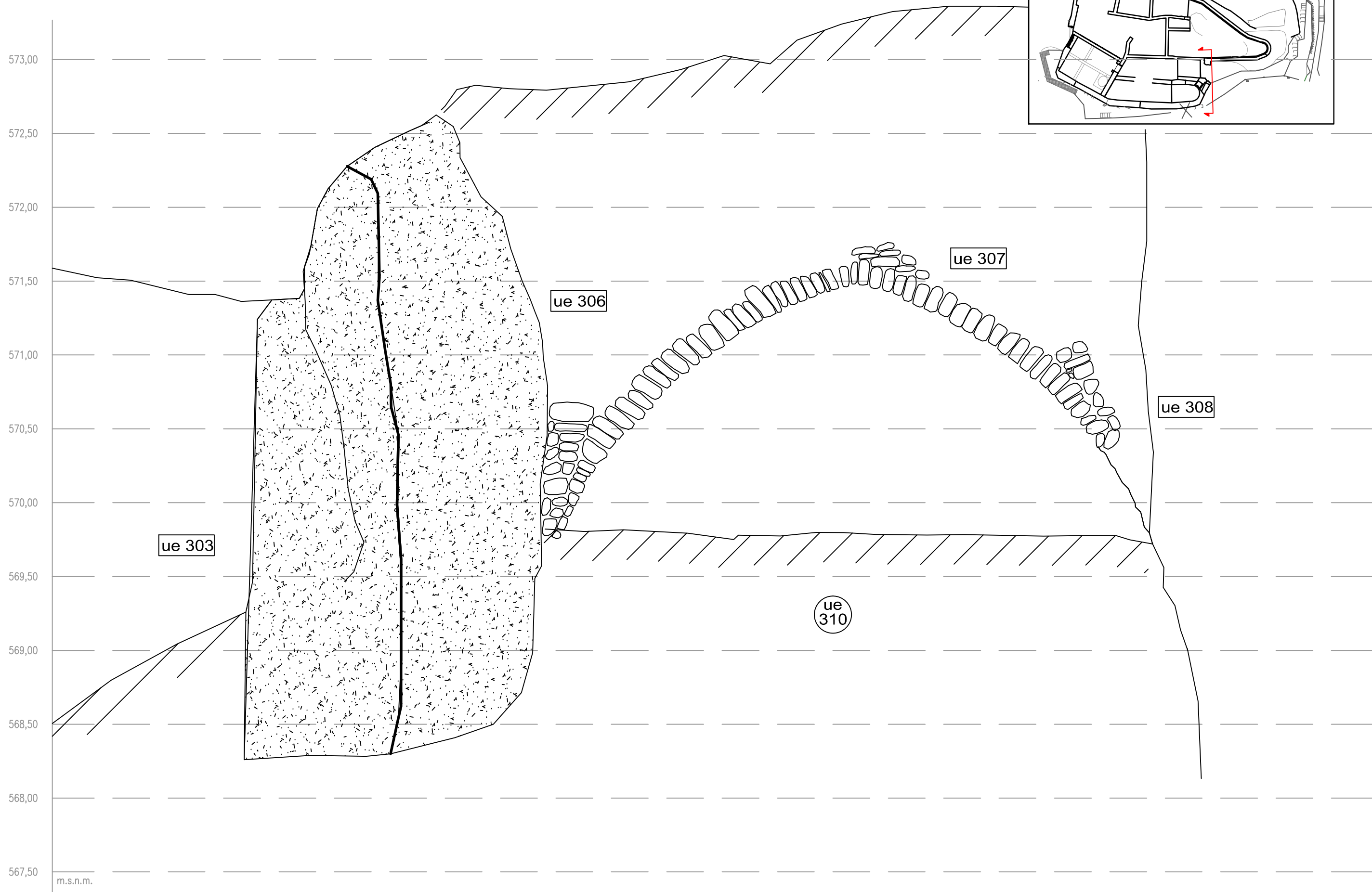

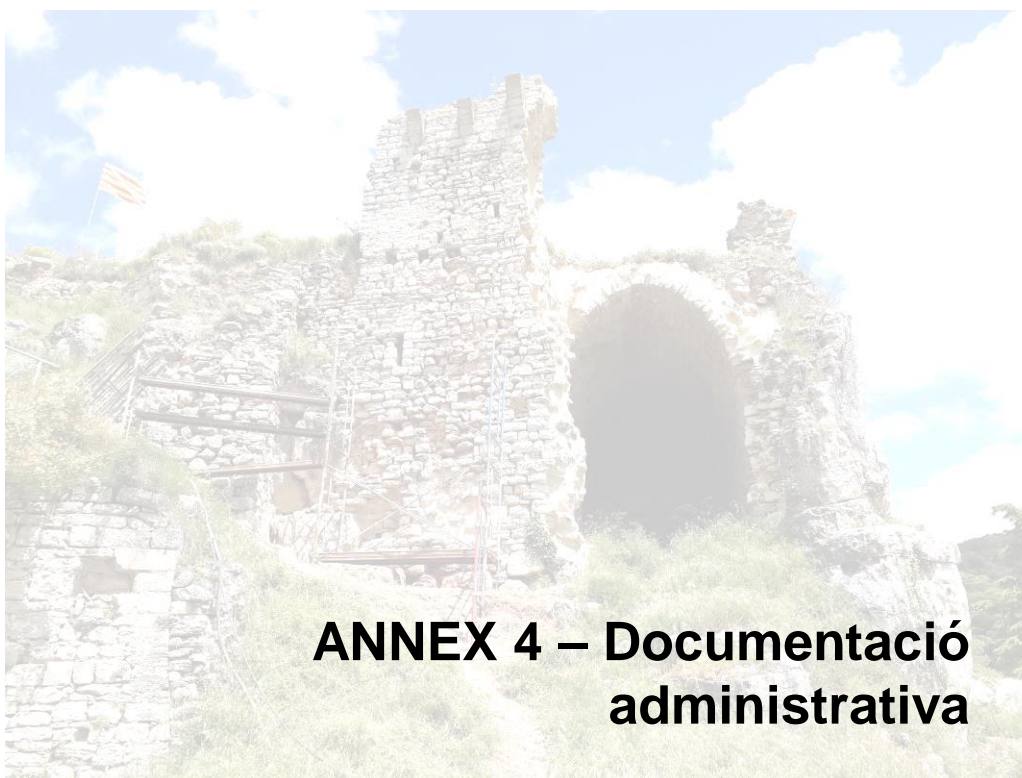

**ANNEX 4 – Documentació
administrativa**

RESOLUCIONS PERMÍS INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Serveis Territorials a Tarragona

Expedient 501 K121 N 598-2020/1-27941 d'autorització d'una intervenció arqueològica preventiva al castell de Querol (Querol, Alt Camp), segons el procediment establert en l'article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març, del reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Fets

1. En data 31 de gener de 2020 (registre d'entrada núm. 9033/12200/2020), el senyor Jordi Pijoan Parellada, alcalde de Querol, va presentar una petició d'intervenció arqueològica al castell de Querol (Querol, Alt Camp), del 10 al 11 de febrer de 2020, sota la direcció de l'arqueòleg Isidre Pastor Batalla.
2. En data 6 de febrer de 2020 l'arqueòloga dels Serveis Territorials va emetre informe favorable sobre la sol·licitud esmentada.
3. En data 6 de febrer de 2020, el Servei d'Arqueologia i Paleontologia va proposar autoritzar la intervenció.

Motivació

Treballs previs per a la redacció del projecte d'adequació d'accés al castell de Querol

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807).
2. Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).
3. Decret 304/2011, de 29 de març, de reestructuració del Departament de Cultura (DOGC núm. 5849, de 31.3.2011); i Resolució CMC/254/2010, de 8 de gener, de delegació de competències de la persona titular de la Direcció General del Patrimoni Cultural en les persones directores dels Serveis Territorials del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (DOGC núm. 5566, de 12.2.2010).

Resolució

Per tot això, **resolc:**

1. **Autoritzar** la realització d'una intervenció arqueològica preventiva d'acord amb les dades i condicions següents:

Lloc de la intervenció: Castell de Querol (Querol, Alt Camp)

Persona o institució autoritzada: Ajuntament de Querol

Direcció de la intervenció: Isidre Pastor Batalla

Activitat autoritzada: control, excavació i documentació arqueològica

Termini de realització: del 10 al 11 de febrer de 2020

Lloc de dipòsit provisional de les restes: magatzems de l'arqueòleg director

La intervenció arqueològica autoritzada haurà de ser realitzada en els termes descrits en la documentació presentada per a la tramitació de l'expedient i d'acord amb les disposicions de

Carrer Major, 14
43003 Tarragona
Telèfon 977 251 500
Fax 977 251 501

1

DEPARTAMENT DE CULTURA

Doc. original signat per:
CPISR-1 C JORDI AGRAS
ESTALELLA 06/02/2020

Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat

Original electrònic / Còpia electrònica autèntica

CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ

06M1FW37FFQS9HE5IB7XQXV1IUP3BELZ

Data creació còpia:
07/02/2020 14:33:52
Data caducitat còpia:
07/02/2023 00:00:00
Pàgina 1 de 2

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Serveis Territorials a Tarragona

la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002, del reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

El termini de dos anys previst per a la presentació de la memòria, s'entendrà que comença a comptar a partir del dia en què ha finalitzat la intervenció.

2. **Notificar** aquesta resolució, que no exhaureix la via administrativa, a la persona o entitat interessada i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs d'alçada davant la conseller de Cultura, en el termini d'un mes a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació.

Notificar, així mateix, aquesta resolució a l'ajuntament del municipi afectat, i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en el termini de dos mesos a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació. Potestativament, dins el mateix termini, podrà efectuar el requeriment previ previst a l'article 44 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la jurisdicció contenciosa administrativa.

P.d. Resolució CMC/254/2010, DOGC 12.2.2010
El director dels Serveis Territorials

Carrer Major, 14
43003 Tarragona
Telèfon 977 251 500
Fax 977 251 501

2

DEPARTAMENT DE CULTURA

Doc.original signat per:
CPISR-1 C JORDI AGRAS
ESTALELLA 06/02/2020

Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat

Original electrònic / Còpia electrònica autèntica

CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ

06M1FW37FFQS9HE5IB7XQXV1IUP3BELZ

Data creació còpia:
07/02/2020 14:33:52
Data caducitat còpia:
07/02/2023 00:00:00
Pàgina 2 de 2

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Serveis Territorials a Tarragona

Expedient Arq002-155-2020 (501 K121 N 598-2020/1-28193) d'autorització d'una intervenció arqueològica preventiva a: Castell de Querol (Querol, Alt Camp), segons el procediment establert en l'article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març, del reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Fets

1. En data 7 de maig de 2020 (registre d'entrada núm. 9056-26927/2020), el senyor Jordi Pijoan Parellada, alcalde de Querol, va presentar una petició d'intervenció arqueològica al Castell de Querol (Querol, Alt Camp), de l'11 al 15 de maig de 2020, sota la direcció de l'arqueòleg Isidre Pastor Batalla.
2. En data 7 de maig de 2020 l'arqueòloga dels Serveis Territorials va emetre informe favorable sobre la sol·licitud esmentada.
3. En data 7 de maig de 2020, el Servei d'Arqueologia i Paleontologia va proposar autoritzar la intervenció.

Motivació

Acords provisionals de la Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de 28 d'abril de 2020

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807).
2. Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).
3. Decret 304/2011, de 29 de març, de reestructuració del Departament de Cultura (DOGC núm. 5849, de 31.3.2011); i Resolució CMC/254/2010, de 8 de gener, de delegació de competències de la persona titular de la Direcció General del Patrimoni Cultural en les persones directores dels Serveis Territorials del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (DOGC núm. 5566, de 12.2.2010).
4. Aquesta resolució s'emet per tal d'atendre a la protecció de l'interès general i pel funcionament bàsic dels serveis, en atenció al disposat a la Disposició Addicional 3a del Reial decret 463/2020, de 14 de març, pel qual es declara l'estat d'alarma per a la gestió de la gestió de crisi sanitària ocasionada pel COVID-19, modificat pel Reial decret 465/2002, de 17 de març, pel que es modifica el Reial decret 463/2002, la suspensió de terminis administratius.

Resolució

Per tot això, **resolc**:

1. **Autoritzar** la realització d'una intervenció arqueològica preventiva d'acord amb les dades i condicions següents:

Lloc de la intervenció: Castell de Querol (Querol, Alt Camp)

Persona o institució autoritzada: Ajuntament de Querol

Direcció de la intervenció: Isidre Pastor Batalla

Carrer Major, 14
43003 Tarragona
Telèfon 977 251 500
Fax 977 251 501

1

DEPARTAMENT DE CULTURA

Doc.original signat per:
CPISR-1 C JORDI AGRAS
ESTALELLA 08/05/2020

Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat

Original electrònic / Còpia electrònica autèntica

CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ

002TAP9B7BPFVQAHNW3XMMCWNEYOL24M

Data creació còpia:
08/05/2020 16:30:26
Data caducitat còpia:
08/05/2023 00:00:00
Pàgina 1 de 2

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Serveis Territorials a Tarragona

Activitat autoritzada: control, excavació i documentació arqueològica
Termini de realització: de l'11 al 15 de maig de 2020
Lloc de dipòsit provisional de les restes: magatzems de l'arqueòleg director

La intervenció arqueològica autoritzada haurà de ser realitzada en els termes descrits en la documentació presentada per a la tramitació de l'expedient i d'acord amb les disposicions de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002, del reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

El termini de dos anys previst per a la presentació de la memòria, s'entendrà que comença a comptar a partir del dia en què ha finalitzat la intervenció.

2. **Notificar** aquesta resolució, que no exhaureix la via administrativa, a la persona o entitat interessada i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs d'alçada davant la conseller de Cultura, en el termini d'un mes a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació.

Notificar, així mateix, aquesta resolució a l'ajuntament del municipi afectat, i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en el termini de dos mesos a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació. Potestativament, dins el mateix termini, podrà efectuar el requeriment previ previst a l'article 44 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la jurisdicció contenciosa administrativa.

P.d. Resolució CMC/254/2010, DOGC 12.2.2010
El director dels Serveis Territorials

Carrer Major, 14
43003 Tarragona
Telèfon 977 251 500
Fax 977 251 501

2

DEPARTAMENT DE CULTURA

Doc.original signat per:
CPISR-1 C JORDI AGRAS
ESTALELLA 08/05/2020

Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat

Original electrònic / Còpia electrònica autèntica

CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ

002TAP9B7BPFVQAHNW3XMMCWNEYOL24M

Data creació còpia:
08/05/2020 16:30:26
Data caducitat còpia:
08/05/2023 00:00:00
Pàgina 2 de 2